

UNIVERSITATEA „NICOLAE TITULESCU”

FACULTATEA DE DREPT

**PROTECȚIA PENALĂ A PATRIMONIULUI CULTURAL
NAȚIONAL**

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Conducător științific:

Prof. univ. dr.

VASILE DOBRINOIU

Doctorand:

Chrisanta-Daniela Nichifor

BUCUREȘTI

2009

PLANUL LUCRĂRII

Listă de abrevieri

Introducere

Capitolul I Patrimoniul cultural național ca valoare socială

Secțiunea 1 Importanța protejării patrimoniului cultural

Secțiunea a 2-a Protejarea patrimoniului cultural în dreptul internațional

Secțiunea a 3-a Patrimoniul cultural în instrumente juridice emise de instituții ale Uniunii Europene

Secțiunea a 4-a Evoluția legislației românești în domeniul protejării patrimoniului cultural național

Secțiunea a 5-a Conceptul de patrimoniu cultural național în legislația românească în vigoare

Capitolul al II-lea Protecția patrimoniului cultural național și legea penală

Secțiunea 1 Necesitatea protejării penale a patrimoniului cultural național

Secțiunea a 2-a Norme de incriminare cu privire la comportamente ce aduc atingere sau periclitizează patrimoniul cultural național

Secțiunea a 3-a Aspecte comune infracțiunilor din domeniul patrimoniului cultural național

Secțiunea a 4-a Modalități faptice speciale de comitere a infracțiunilor din domeniul patrimoniului cultural național

Secțiunea a 5-a Perspective de reglementare în domeniul protecției penale a patrimoniului cultural național

Capitolul al III-lea Elemente de drept comparat cu privire la protejarea penală a patrimoniului cultural

Secțiunea 1 Ocrotirea penală a patrimoniului cultural în legislația franceză

Secțiunea a 2-a Răspunderea penală pentru infracțiuni care încalcă regimul juridic al transferului internațional de bunuri culturale din Elveția

Secțiunea a 3-a Ocrotirea penală a patrimoniului cultural în legislația italiană

Capitolul al IV-lea Codul penal român și protejarea patrimoniului cultural național

Secțiunea 1 Aspecte generale

Secțiunea a 2-a Infracțiunea de nerespectare a regimului de ocrotire a unor bunuri

Secțiunea a 3-a Alte norme din Codul penal care privesc ocrotirea patrimoniului cultural național

Capitolul al V-lea Protecția penală a patrimoniului cultural național mobil asigurată prin Legea nr. 182/2000

Secțiunea 1 Aspecte generale

Secțiunea a 2-a Analiza infracțiunilor contra patrimoniului cultural național mobil

Capitolul al VI-lea Alte infracțiuni comise în domeniul patrimoniului cultural național

Secțiunea 1 Infracțiuni la regimul arheologic

Secțiunea a 2-a Infracțiuni la regimul monumentelor istorice

Secțiunea a 3-a Infracțiuni la regimul muzeelor și colecțiilor publice

Secțiunea a 4-a Infracțiuni la regimul fondului arhivistic național

Concluzii și propuneri de lege ferenda

Bibliografie selectivă

INTRODUCERE

Distrugerea sau degradarea patrimoniului cultural înseamnă dispariția memoriei și a identității culturale a cetățenilor unui stat, în consecință, incapacitatea de a transmite această moștenire generațiilor următoare.

În același timp, edificarea unui viitor durabil nu poate avea loc fără includerea în strategiile de dezvoltare ale României și valorificarea în consecință a ceea ce are ea mai prețios – patrimoniul său cultural și natural. Distrugerea sau neglijarea acestuia înseamnă sărăcirea ireversibilă a contribuției României, ca membră a Uniunii Europene, la diversitatea culturală europeană¹.

Conștientizarea acestor realități este un pas foarte important în direcția asigurării unui nivel adecvat de protecție pentru una dintre cele mai importante valori sociale – patrimoniului cultural național, în toate componentele sale. Din acest motiv, apare ca fiind oportună o cercetare asupra modului în care patrimoniul cultural național, sub toate componentele sale, poate fi protejat din punct de vedere juridic și, în mod deosebit, prin utilizarea mijloacelor pe care le oferă dreptul penal.

Totuși, la un astfel de obiectiv nu se poate ajunge decât în măsura în care dimensiunile reale ale valorii sociale de protejat sunt percepute în mod corect și complet, dar realizarea unui astfel de obiectiv nu este una facilă. Afirmăm aceasta deoarece domeniul patrimoniului cultural național este supus reglementării unor acte normative diverse, împrejurare care face dificilă stabilirea în concret a modului în care patrimoniul cultural național poate fi protejat din punct de vedere juridic, în general, și din punct de vedere penal în mod special.

Din acest motiv, și pentru a conferi eficiență concretă normelor de incriminare este foarte important să se cerceteze cadrul juridic dedicat protejării patrimoniului cultural național și modul în care dreptul penal trebuie să se implice. În acest fel, se va realiza o conturare a situației premisă pe care infracțiunile ce aduc atingere patrimoniului cultural național o presupun, o propunere de sistematizare a incriminărilor, dar și analizarea elementelor constitutive ale infracțiunilor care se circumscriu domeniului de interes, precum și fixarea lor în cadrul normelor active în intervalul desfășurării cercetării în legislația românească.

Obiectivul este cu atât mai valoros cu cât în doctrina românească nu există nicio lucrare monografică în care să fie analizate elementele constitutive ale infracțiunilor care periclitează sau care afectează în concret patrimoniul cultural, să fie studiate, corelate și rezolvate concursurile de reglementări care apar. În acest fel, interesul științific al abordării temei pe care o propunem este conferit de necesitatea de a întreprinde o analiză corelată și pertinentă, atât din punct de vedere teoretic, cât și al susținerii cu elemente semnalate de jurisprudență asupra implicării dreptului penal în protecția patrimoniului cultural. Cercetarea va avea în atenție și modul în care legislația internă în materie corespunde exigențelor ce decurg din instrumentele juridice internaționale și europene, atât cele adoptate în cadrul Consiliului Europei, UNESCO, dar și sub egida unor organisme ale Uniunii Europene.

---

¹ Administrația Prezidențială, Comisia prezidențială pentru patrimoniul construit, siturile istorice și naturale, Raport cu titlul *“Patrimoniul construit și natural al României în pericol Măsură prioritară de protecție O ilustrare a stării de fapt”*, 16 septembrie 2008, <http://patr.presidency.ro>

Cercetarea vizează, pentru început, conturarea dimensiunilor conceptului de patrimoniu cultural sub toate componentele sale – tradiționale sau mai nou acceptate în această postură (așa cum este cazul patrimoniului imaterial). Scopul acestui demers este acela de a reliefa dimensiunile patrimoniului cultural ca valoare socială de importanță suficient de mare pentru ca unele dintre faptele care îl afectează să fie cotate cu un nivel de pericolozitate socială îndeajuns de ridicată pentru a justifica intervenția legii penale în reprimarea lor. Cercetarea se va baza și pe unele elemente care țin de evoluția protecției juridice a patrimoniului cultural, pe observarea instrumentelor juridice internaționale ce activează în domeniu, dar și pe unele elemente de drept comparat.

Se va avea în vedere apoi modul în care răspunderea juridică în general poate contribui la protejarea concretă a patrimoniului cultural, dar se va acorda o atenție deosebită cercetării cadrului de reglementare care oferă norme de incriminare cu eficiență cel puțin abstractă în domeniul de interes. În acest sens, se dorește identificarea unor criterii de sistematizare a acestor norme de incriminare.

După ce efortul de sistematizare se va fi finalizat cu ordonarea normelor de incriminare, elementele constitutive vor fi analizate utilizându-se metoda monografică, cercetându-le în mod deosebit pe cele care pot ocasiona controverse deosebite în practica judiciară și în doctrina de specialitate. Infraacțiunile avute în vedere vor fi deopotrivă cele din Codul penal, dar și din legislația specială, atât din cea specializată în domeniul protejării patrimoniului cultural național, cât și din cea care, doar în mod incidental, poate contribui la îndeplinirea acestui obiectiv.

Cercetarea trebuie privită ca fiind foarte utilă și prin raportare la cazurile deja bine cunoscute în care bunuri din patrimoniu cultural național al României au fost deteriorate sau chiar pierdute. Unele dintre aceste cazuri vor fi analizate cu ocazia cercetării infraacțiunilor care sunt definite de Legea nr. 182/2000 privind protecția patrimoniului cultural mobil sau de O.G. nr. 43/2000 privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri ca zone de interes național, chiar dacă la momentul comiterii unora dintre faptele ce au ca obiect aceste bunuri textele de incriminare nu fuseseră încă elaborate.

Cazurile pe care le vom prezenta *in extenso* sunt: scoaterea din țară a sculpturii denumită „Domnișoara Pogany” ce aparține sculptorului Constantin Brâncuși; desfășurarea de săpături arheologice ilicite și descoperirea brățărilor dacice ce au fost ulterior scoase din țară în mod ilegal și pe care statul român este nevoit în prezent să le recupereze din colecții particulare din străinătate, plătind sume foarte mari pentru răscumpărarea lor; facsimilarea fragmentului din lucrarea denumită „Codex Aureus”, aflată în administrarea Bibliotecii Naționale a României – Filiala Batthyaneum din Alba-Iulia, facsimilare care a dus la deteriorarea exemplarului original și la diminuarea valorii sale prin aceea că au fost create copii ce au fost apoi comercializate.

Cercetarea vizează și completarea aspectelor anterioare cu observarea și a altor aspecte care să contribuie la o mai bună percepere a specificităților domeniului, și, implicit, la înțelegerea situației premisă a infraacțiunilor: modul în care problemele de protecție a patrimoniului cultural sunt instituționalizate, unele aspecte de natură criminologică. Așa cum este și firesc, rigoarea cu care se va derula cercetarea va permite ca, în finalul său, să se formuleze unele propuneri pertinente de lege ferenda.

CAPITOLUL I

PATRIMONIUL CULTURAL NAȚIONAL CA VALOARE SOCIALĂ

Secțiunea 1

Importanța protejării patrimoniului cultural

„Omenirea se află într-un proces în care, treptat, distanțele dintre popoare se vor reduce, dar tot astfel cum statele avansate s-au încadrat proceselor de apropiere și unificare păstrându-și trăsăturile proprii și probabil pentru încă îndelungă vreme și noi trebuie să ne încadrăm lor *ca români*, intrând cu zestrea noastră spirituală în hora mare a națiunilor continentului european și a întregii umanități”, deschidea un valoros tratat acad. Dan Berindei². Pentru o fidelă prezentare a istoriei, dovezile arheologice joacă un rol edificator fie în sensul confirmării unor teze preexistente, fie al infirmării acestora.

Importanța patrimoniului cultural național în întărirea siguranței naționale este conferită de *rolul său de coagulare a identității naționale și a specificului regional*, precum și de acela de fundamentare a valorilor cetățenești democratice într-o lume a diversității culturale, etnice și religioase.

Domeniul patrimoniului cultural ar trebui să reprezinte o prioritate la nivel național, luând în considerare *caracterul reprezentativ-identitar al patrimoniului*, necesitatea imperioasă a protejării acestuia, din perspectiva recunoașterii patrimoniului ca *valoare de interes național*, unanim recunoscută ca *resursă neregenerabilă de dezvoltare durabilă, generatoare de progres și coeziune socială*.

Acestea au fost de altfel și argumentele pentru care protejarea patrimoniului cultural a fost una din temele abordate de Consiliul Superior de Apărare a Țării, acest for subliniind necesitatea întăririi capacității administrative a autorităților centrale cu atribuții în domeniul protejării patrimoniului cultural și a serviciilor publice deconcentrate ale acestora, în vederea unei protecții reale a patrimoniului cultural.

Jefuirea siturilor arheologice, furtul operelor de artă din muzee, furtul obiectelor etnologice în mediul rural au devenit frecvente în toate regiunile lumii³. Cazurile de furturi de bunuri arheologice sau de opere de artă sunt semnalate în fiecare zi în țările lumii, iar aceste acte periculoase pun în pericol viitorul patrimoniului, ansamblul de urme materiale și culturale lăsate de om încă de la apariția sa pe pământ. În fața acestor amenințări organisme precum UNESCO (Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură), Consiliul European, dar și INTERPOL (Organizația Internațională de Cooperare a Forțelor de Poliție), ICOM (Consiliul Internațional al Muzeelor), ICOMOS (Consiliul Internațional pentru Monumente și Situri) și ICCROM (Centrul Internațional pentru Studiul Conservării și Restaurării Bunurilor Culturale) duc o luptă activă pentru a stopa aceste fenomene. Importante acțiuni se află deja în desfășurare, și aceste instituții nu cedează în a căuta măsuri adecvate ce trebuie puse în aplicare.

Sensibilizarea opiniei publice și a instituțiilor publice cu privire la problemele create de furturile de bunuri culturale și traficul realizat în acest fel, este astăzi un obiectiv principal. Dar care sunt pârghiile necesare pentru atingerea acestui obiectiv? Aici, instituțiile culturale, muzeele, organismele de cercetare și profesioniștii muzeelor

² *Istoria românilor*, vol. I – *Moștenirea timpurilor îndepărtate*, Editura Enciclopedică, București, 2001, pag. XVII.

³ www.museum-security.org

au un rol de prim plan: ei trebuie să fie principalii vectori de informare la nivelul fiecărei țări, fiecărui oraș și fiecărui sat, pentru a genera reacții împotriva jafurilor arheologice și traficului ilegal de bunuri culturale.

Expansiunea fenomenului criminalității contra patrimoniului cultural național, domeniu al criminalității „în gulere albe”, a fost favorizată de globalizarea economiei și tranziția la economia de piață în Europa de Est unde experiența investigativă în materie și mijloacele logistice ale autorităților sunt mai reduse. În *statele sud-est - europene*, între care se află și România, o influență importantă o exercită elita rețelelor de traficanți din spațiul judiciar ex-iugoslav și central-european, provenită din simbioza fostelor structuri de putere cu serviciile de informații și grupările crimei organizate care elaborează și coordonează punerea în aplicare a scenariilor și strategiilor infracționale în domeniul de interes⁴.

În plus, conjunctura socială joacă și ea un rol foarte important. Țările sărace, marcate de instabilitate politică, permeabilitatea frontierelor și absența legislațiilor naționale sau lipsa mijloacelor pentru a le aplica pe cele existente, deschid calea jafului, în detrimentul unei voințe de a salva patrimoniile naționale.

Problema săpăturilor ilegale este mai dificil de contracarat decât cea a furturilor de bunuri de artă în condițiile în care extragerea artefactelor din sol și introducerea acestora pe „piața neagră” permit existența unor bunuri necatalogate și dificil de revendicat cu probe irefutabile, adăugând și faptul că acestea lipsesc din orice bază de date conținând obiecte furate.

Repatrierea bunurilor culturale către țara lor de origine - sau înainte de asta, prevenirea exportării lor ilicite - nu numai că mulțumește comunitatea prin recuperarea și/sau păstrarea unei părți din memoria și identitatea sa personală, ci reprezintă, de asemenea, și o contribuție la dezvoltarea dialogului între culturi. Valoarea bunurilor culturale crește nu doar ca urmare a calităților lor estetice, ci și datorită valorii lor intrinseci (*frumusețe și adevăr*) care crește doar când acestea se află în propriul lor mediu social și natural. Când bunurile culturale sunt scoase din context, ele își pierd „sufletul”, atât obiectiv, cât și în ochii privitorilor⁵.

În literatura de specialitate, traficul internațional cu bunuri culturale este apreciat a fi una din principalele surse de bani murdari, afectați inclusiv în *finanțarea activităților teroriste* internaționale. Întrucât activitatea criminală menționată este puțin cercetată și aparent mai facilă, cu mai puține riscuri implicate decât traficul cu armament, droguri sau persoane, rețelele teroriste au început să-și manifeste interesul pentru acest domeniu cu un potențial financiar deosebit.

Conform datelor Interpol, circa 45.000 de opere de artă sunt furate anual la nivel mondial.

Atacurile asupra siturilor arheologice din România, de către grupări infracționale cu ramificații internaționale, au determinat structurile polițienești abilitate să ia măsuri pentru identificarea și destructurarea acestora. Un succes deosebit îl reprezintă recuperarea, în cursul anului 2006, a peste 9700 de piese arheologice, în cea mai mare

⁴ Aug. Lazăr, „Metodologia investigării infracțiunilor din domeniul Patrimoniului Cultural Național”, în *Manualul de training*, redactat de către Echipa de Twinning a proiectului de Twinning PHARE 2006/018-147.03.19.01 cu tema „Consolidare instituțională. Redactare de legislație secundară (protocoale) și formare în domeniul patrimoniului cultural și al bunurilor culturale mobile”, Modul III, pag. 42.

⁵ P.G. Ferri, „Scoaterea peste frontieră sau exportul ilegal. O scurtă privire asupra problemelor de interes major în domeniul bunurilor culturale”, în *Combaterea criminalității contra patrimoniului arheologic european*, Editura Lumina Lex, București, 2008, pag. 55 și 56.

parte fiind tezaure monetare sau obiecte de podoabă, datând din epoca dacică sau din perioada stăpânirii romane, dar și vase de metal, de ceramică, de sticlă, elemente de arhitectură, unelte, etc., cu deosebire de factură romană provincială⁶.

La finele anului 2008, în România se aflau în curs de soluționare 835 de dosare penale, din care 678 cu autor necunoscut. Majoritatea infracțiunilor comise de autori necunoscuți reprezintă furturi din biserici, mănăstiri sau schituri - 555 de bunuri mobile culturale față de 65 de bunuri mobile culturale sustrate din locuințe și colecții particulare, 16 din muzee, 10 din cimitire sau 2 din anticariate.

Potrivit cifrelor existente la data de 31.03.2009, structura infracțiunilor în domeniul patrimoniului cultural național reliefa aceeași prevalență: furturi din biserici și mănăstiri - 770 de bunuri culturale mobile, față de 64 de bunuri din locuințe și colecții particulare, 12 din muzee, 32 din cimitire, 2 din anticariate.

Iată, așadar, o serie de argumente care vin să justifice necesitatea elaborării unui studiu aprofundat menit, pe de o parte, să reliefeze pârghiile de protecție a patrimoniului cultural pe care le oferă instrumentele juridice internaționale și legislația națională, iar, pe de altă parte, să identifice vulnerabilitățile de natură legislativă și instituțională care favorizează comiterea infracțiunilor care aduc atingere moștenirii culturale naționale.

Secțiunea a 2 - a

Protejarea patrimoniului cultural în dreptul internațional

2.1. Instituții cu rol în asigurarea protejării patrimoniului cultural

Urmare a conștientizării importanței pe care o prezintă protejarea patrimoniului cultural în general, la nivelul organismelor internaționale cu preocupări în acest domeniu au fost adoptate numeroase instrumente juridice apte să creeze un cadru pentru angajarea într-un astfel de efort, prin stabilirea celor mai bune căi de realizare a unui atare deziderat.

Organismele cele mai active și care au făcut obiectul unei analize separate în cadrul acestei subsecțiuni sunt: *U.N.E.S.C.O.* (Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură), *Consiliul Europei*, dar și *INTERPOL* (Organizația Internațională de Cooperare a Forțelor de Poliție), *ICOM* (Consiliul Internațional al Muzeelor), *ICOMOS* (Consiliul Internațional pentru Monumente și Situri) și *ICCROM* (Centrul Internațional pentru Studiul Conservării și Restaurării Bunurilor Culturale).

2.2 Instrumente juridice care reglementează domeniul protejării patrimoniului cultural

Legiferarea protejării patrimoniului cultural, inclusiv a prevenirii traficului ilicit cu bunuri culturale mobile se poate face prin:

- ❖ *acorduri internaționale;*
- ❖ *acquis-ul comunitar;*
- ❖ *legislația națională.*

---

⁶ D. V. Fătuloiu, în *Patrimoniul reîntregit*, Editura Artprint, București, 2007, pag. 3.

Aceste paliere de reglementare sunt interconectate, atâta timp cât normele de rang inferior decurg din normele de rang superior. Conținutul acestora nu trebuie să se limiteze la a fi în concordanță cu reglementările care formează normele superioare, ci, trebuie să pună în aplicare normele superioare. O reală sursă de îmbogățire și perfecționare a legislației naționale a constat în adoptarea "acquis-ului comunitar" ca urmare a aderării țării noastre la Uniunea Europeană.

Prin activitatea unora dintre instituțiile prezentate anterior, a fost creat un cadrul de reglementare amplu, iar sistematizarea pe care o propunem utilizează *criteriul emitentului instrumentelor juridice* în discuție. După cum se va observa, instrumentele juridice analizate vor avea fie vocație generală asupra protejării patrimoniului cultural, fie incidență asupra unor componente ale acestui tip de patrimoniu.

2.2.1. Convențiile emise de **U.N.E.S.C.O.** privitoare la protecția moștenirii culturale sunt următoarele:

(1) *Convenția pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat*, Haga, 14 mai 1954;

(2) *Convenția asupra măsurilor ce urmează a fi luate pentru interzicerea și împiedicarea operațiunilor ilicite de import, export și transfer de proprietate a bunurilor culturale*, Paris, 14 noiembrie, 1970;

(3) *Convenția pentru protecția patrimoniului mondial cultural și natural*, Paris, 16 noiembrie, 1972;

(4) *Al doilea Protocol al Convenției de la Haga din 1954, pentru protecția bunurilor culturale în conflicte armate*, Haga, 26 martie 1999;

(5) *Convenția asupra protecției patrimoniului cultural subacvatic*, Paris, 2 noiembrie 2001;

(6) *Convenție pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial*, Paris, 17 octombrie 2003;

(7) *Convenție asupra protecției și promovării diversității expresiilor culturale*, Paris, 20 octombrie 2005.

Data fiind amploarea pe care ar presupune-o în economia întregii lucrări o analiză detaliată a tuturor prevederilor acestor instrumente juridice, în cadrul lucrării de cercetare științifică am conturat în linii esențiale convențiile precitate, cu sublinierea - acolo unde au fost instituite - mecanismelor instituite de acestea în materia prevenirii și a sancționării faptelor care aduc atingere patrimoniului cultural.

2.2.2. Convențiile emise sub auspiciile **Consiliului European** privitoare la protecția moștenirii culturale sunt următoarele:

(1) *Convenția culturală europeană*, încheiată la Paris, în data de 19 decembrie 1954;

(2) *Convenția europeană privind infracțiunile asupra bunurilor culturale*, semnată la Delphi, în data de 23 iulie 1985;

(3) *Convenția pentru protecția patrimoniului arhitectural al Europei*, adoptată la Granada, în data de 3 octombrie 1985;

(4) *Convenția europeană pentru protecția patrimoniului arheologic (revizuită)*, adoptată la La Valetta, în data de 16 ianuarie 1992;

(5) *Convenția europeană a peisajului*, adoptată la Florența, în data de 20 octombrie 2000.

2.2.3. Un instrument juridic internațional de o deosebită importanță este *Convenția UNIDROIT⁷ privind bunurile culturale furate sau exportate ilegal⁸*, adoptată la Roma la 24 iunie 1995.

Convenția a apărut pe fondul unei preocupări profunde a statelor în legătură cu traficul ilegal de bunuri culturale și cu daunele ireparabile cauzate în mod frecvent de acesta atât bunurilor respective, cât și patrimoniului cultural al comunităților naționale, tribale, autohtone sau al altor comunități și patrimoniului comun al tuturor popoarelor, îndeosebi prin jefuirea siturilor arheologice și pierderea unor informații arheologice, istorice și științifice de neînlocuit ce rezultă din aceasta. Obiectivul principal al statelor semnatare este acela de a se aduce o contribuție la eficientizarea luptei împotriva traficului ilegal de bunuri culturale prin stabilirea unui *corpus minimal de reguli juridice comune*, în scopul restituirii și înapoierii bunurilor culturale între statele contractante și al facilitării păstrării și ocrotirii patrimoniului cultural în interesul tuturor.

Se impune a fi subliniat că unul din meritele Convenției UNIDROIT constă în combaterea oricărei forme de decontextualizare și în stabilirea unor noi dispoziții în privința bunei sau relei-credințe a posesorului unui bun cultural.

Din analiza acestui instrument juridic internațional se poate concluziona că s-a reușit în mod admirabil crearea unui corpus de reguli juridice apte să faciliteze restituirea bunurilor culturale furate sau exportate ilegal. Readucerea în România a brățărilor plurispiralice din aur, databile în epoca geto-dacică clasică (sec. II î. Chr. - sec. I d. Chr.) a fost posibilă datorită faptului că țara noastră a adoptat Convenția UNIDROIT, fiind astfel create condițiile juridice necesare unui atare demers, iar acțiunea de redobândire a acestor obiecte remarcabile dovedește aplicabilitatea efectivă a acestei convenții internaționale⁹.

Secțiunea a 3- a

Patrimoniul cultural în instrumente juridice emise de instituții ale Uniunii Europene

Deși instrumentele juridice care emană de la instituțiile Uniunii Europene se subsumează categoriei instrumentelor juridice internaționale, am optat pentru a le înscrie într-o secțiune distinctă având în vedere obligațiile care derivă din noul statut de stat membru al României în domeniul alinierii sau chiar al aplicării directe a prevederilor acestor instrumente.

Reglementările comunitare incidente domeniului patrimoniului cultural, care au făcut obiectul analizei sunt:

(1) *Regulamentul (CE) nr. 116/2009 din 18 decembrie 2008 privind exportul bunurilor culturale - (versiune codificată)¹⁰*.

⁷ Institutul Internațional pentru Unificarea Dreptului Privat.

⁸ Ratificată de România prin Legea nr. 149/1997, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 176 din 30.07.1997

⁹ Aceste piese excepționale au fost recuperate de pe piața internațională de antichități prin efortul comun al autorităților române, respectiv Poliția Română - Serviciul pentru Protejarea Patrimoniului Cultural Național din cadrul Inspectoratului General al Poliției, Parchetului General și Ministerul Culturii și Cultelor, în colaborare cu autoritățile din Germania.

¹⁰ Publicat în „Jurnalul Oficial” nr. L 39 din 10.02.2009. Întrucât Regulamentul (CEE) nr. 3911/92 al Consiliului din 9 decembrie 1992 privind exportul bunurilor culturale către statele terțe (publicat în „Jurnalul Oficial” nr. L 395 din 31.12.1992) a comportat modificări prin Regulamentul (CE) nr. 2469/96 al Consiliului din 16.12.1996 (publicat în

(2) *Regulamentul (CEE) nr. 752/93 al Comisiei din 30 martie 1993 privind dispozițiile de aplicare a Regulamentului (CE) nr. 116/2009 din 18 decembrie 2008 privind exportul bunurilor culturale - (versiune codificată)*¹¹.

(3) *Directiva nr. 93/7/CEE a Consiliului din 15 martie 1993 privind restituirea bunurilor culturale care au părăsit ilegal teritoriul unui stat membru*¹².

În acest context, a fost subliniat faptul că, urmare a intrării României în Uniunea Europeană, se impune armonizarea legislației noastre interne în domeniul circulației bunurilor culturale mobile în cadrul Comunității Europene și în afara spațiului Comunității Europene, cu prevederile Regulamentului (CEE) nr. 752/93. Aceasta cu atât mai mult cu cât Regulamentul constituie un instrument juridic de imediată aplicabilitate, motiv pentru care prevederile sale referitoare la forma certificatului/licenței de export nu trebuie transpuse în legislația națională, fiind preluate direct din Regulament. O eventuală normă națională poate clarifica Regulamentul, dar nu îl poate împiedica, iar aplicarea acestuia se face de la intrarea sa în vigoare și nu de la intrarea în vigoare a eventualei norme naționale referitoare la el. Regulamentul reprezintă „adevărată putere europeană” deoarece, prin el, Uniunea Europeană își exercită dreptul de a legisla direct, fără intermediere națională.

În ceea ce privește legislația noastră națională, am precizat faptul că Directiva nr. 93/7/CEE a fost transpusă prin intermediul Legii nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil (Capitolul IX: “Restituirea bunurilor culturale mobile care au părăsit ilegal teritoriul unui stat membru al Uniunii Europene”).

Secțiunea a 4- a

Evoluția legislației românești în domeniul protejării patrimoniului cultural național

Protecția patrimoniului cultural în România are o îndelungată tradiție în plan legislativ¹³, țara noastră fiind una din primele țări din Europa care a introdus reglementări juridice în acest domeniu.

Din punct de vedere cronologic, legislația privind protecția patrimoniului cultural a parcurs patru etape:

- I. *Etapa cuprinsă între 1892-1946;*
- II. *Etapa cuprinsă între 1946-1990;*

„Jurnalul Oficial” nr. L 335 din 24.12.1996), prin Regulamentul (CE) nr. 974/2001 al Consiliului din 14.05.2001 (publicat în „Jurnalul Oficial” nr. L137 din 19.05.2001) și prin Regulamentul (CE) nr. 806/2003 al Consiliului din 14.04.2003 (publicat în „Jurnalul Oficial” nr. L122 din 16.05.2003), din motive de claritate și de rationalizare, acest regulament a fost codificat. Potrivit art. 11, „Regulamentul (CEE) nr. 3911/92, astfel cum a fost modificat prin regulamentele enumerate în anexa II, se abrogă. Trimiterile la regulamentul abrogat se înțeleg ca trimiteri la prezentul regulament și se citesc în conformitate cu tabelul de corespondență din anexa III”.

¹¹ Publicat în „Jurnalul Oficial” nr. L 77 din 31.03.1993. Au fost operate modificări prin Regulamentul (CE) nr. 1526/98 al Comisiei din 16.07.1998 (publicat în „Jurnalul Oficial” nr. L 201 din 17.07.1998) și prin Regulamentul (CE) nr. 656/2004 al Comisiei din 07.04.2004 (publicat în „Jurnalul Oficial” nr. L 104 din 08.04.2004)

¹² Publicată în „Jurnalul Oficial” nr. L 74 din 27.03.1993. Au fost operate modificări prin intermediul Directivei 96/100/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 17 februarie 1997 (publicată în „Jurnalul Oficial” nr. L 60 din 01.03.1997) și al Directivei 2001/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iunie 2001 (publicată în „Jurnalul Oficial” nr. L 187 din 10.07.2001).

¹³ I. Țabrea, “Descoperirea și păstrarea tezaurilor arheologice în România”, în *Cronica numismatică și arheologică* nr. 115-116, iulie-decembrie 1939, pag. 161-192.

III. *Etapa cuprinsă între 1990-2000;*

IV. *Etapa cuprinsă între 2000 până în prezent.*

Etapizarea mai sus propusă este determinată de schimbările de regim politic și constituțional care și-au pus indiscutabil amprenta asupra majorității domeniilor de reglementare, inclusiv asupra domeniului protejării patrimoniului cultural național.

Secțiunea cuprinde o amplă analiză a reglementărilor în materie, cu sublinierea normelor penale în vigoare la momentul respectiv. Un spațiu aparte în economia întregii secțiuni este rezervat reliefării efectului nefast pe care decretele nr. 90 și 91/1990 l-au produs, întrucât, corelativ abrogării prevederilor Legii nr. 63/1974 privind ocrotirea Patrimoniului Cultural Național al Republicii Socialiste România, nu au fost prevăzute noi reglementări și, implicit, nici sancțiuni penale în legătură cu încălcarea regimului de protecție a patrimoniului național cultural, astfel că aceste acte normative nu au avut eficiența urmărită, creând un vid legislativ în ceea ce privește protejarea efectivă a patrimoniului cultural național mobil și imobil.

Secțiunea a 5-a

Conceptul de patrimoniu cultural național în legislația românească în vigoare

Înainte de a proceda la definirea în sine a conceptului de *patrimoniu cultural național*, am recurs la o sistematizare a cadrului de reglementare a patrimoniului cultural național în legislația internă pentru că numai în acest fel perceperea corectă a dimensiunilor pe care conceptul le are este una mai facilă.

În lucrare am propus o sistematizare *pe domenii* a reglementărilor active în materia patrimoniului cultural național:

I. *Domeniul „Monumente istorice”, configurat, în principal, de Legea nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice¹⁴;*

II. *Domeniul „Arheologie”, configurat, în principal, de Ordonanța de Guvern nr. 43/2000 privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național¹⁵;*

III. *Domeniul „Patrimoniu cultural național mobil”, configurat, în principal, de Legea nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil¹⁶ și de Legea nr. 311/2003, Legea muzeelor și a colecțiilor publice¹⁷;*

IV. *Domeniul „Patrimoniu cultural imaterial”, configurat, în principal, de Legea nr. 26/2008 privind protejarea patrimoniului cultural imaterial¹⁸.*

Pentru rigoarea demersului nostru, am considerat necesar să menționăm faptul că domeniile sunt configurate, *în principal*, de actele normative menționate, întrucât, pe lângă acestea mai există și alte reglementări cu incidență asupra domeniului respectiv. Ne referim, printre altele, la *Legea nr. 120/2006 privind monumentele de for public¹⁹* și la

¹⁴ Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 938 din 20.11.2006.

¹⁵ Republicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 951 din 24.11.2006. A fost avută în vedere forma modificată prin O.G. nr. 13/2007, aprobată cu modificări de Legea nr. 208/2007, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 463 din 10.07.2007

¹⁶ Republicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 828 din 9.12.2008.

¹⁷ Republicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 927 din 15.11.2006.

¹⁸ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 168 din 5.03.2008.

¹⁹ Publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 403 din 10.05.2006.

Legea nr. 6 din 9/2008 privind regimul juridic al patrimoniului tehnic și industrial ²⁰, acest din urmă act normativ având interferențe atât cu Legea nr. 422/2001, cât și cu Legea nr. 182/2000.

În continuare, am procedat la conturarea conceptului de *patrimoniu cultural național* prin apelarea la actele normative în vigoare în legislația din România, care emană de la organismele interne. Importanța definirii acestei valori rezidă în aceea că, împreună cu relațiile sociale pe care le ocazionaază, va reprezenta obiectul juridic generic al infracțiunilor care se înscriu în acest domeniu de interes.

5.1. O componentă a patrimoniului cultural național este cea a monumentelor istorice, iar regimul său este stabilit prin **Legea nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice**²¹.

Acte normative incidente domeniului protejării monumentelor istorice:

(1) *Legea nr. 5/2000 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național - Secțiunea a III-a - zone protejate*²²;

(2) *Ordonanța Guvernului nr. 47/2000 privind stabilirea unor măsuri de protecție a monumentelor istorice care fac parte din Lista Patrimoniului Mondial*²³, *aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 564/2001*²⁴, *împreună cu Hotărârea de Guvern nr. 493/2004 pentru aprobarea Metodologiei privind monitorizarea monumentelor istorice înscrise în Lista Patrimoniului Mondial și a Metodologiei privind elaborarea și conținutul-cadru al planurilor de protecție și gestiune a monumentelor istorice înscrise în Lista Patrimoniului Mondial*²⁵;

(3) *Ordonanța Guvernului nr. 21/2006 privind regimul concesionării monumentelor istorice*²⁶, *aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 454/2006*²⁷;

(4) *Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2684/2003 privind aprobarea Metodologiei de întocmire a obligației privind folosința monumentului istoric și a conținutului acesteia*²⁸;

(5) *Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2260/2008 privind aprobarea Normelor metodologice de clasare și inventariere a monumentelor istorice*²⁹, *modificat prin Ordinul ministrului culturii, cultelor și patrimoniului național nr. 2048/2009*³⁰.

5.2. Un alt act normativ care completează cadrul de reglementare în domeniul protecției patrimoniului cultural național și care este amplu prezentat este **Ordonanța de Guvern nr. 43/2000 privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național**³¹.

Acte administrative cu caracter normativ incidente domeniului protejării patrimoniului arheologic:

²⁰ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 24 din 11.01.2008.

²¹ Republicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 938 din 20.11.2006.

²² Publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 152 din 12.04.2000.

²³ Publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 45 din 31.01.2000.

²⁴ Publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 695 din 01.11.2001.

²⁵ Publicat în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 380 din 30.04.2004.

²⁶ Publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 83 din 30.01.2006.

²⁷ Publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 1004 din 18.12.2004.

²⁸ Publicat în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 448 din 24.06.2003.

²⁹ Publicat în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 540 din 17.07.2008.

³⁰ Publicat în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 117 din 25.02.2009.

³¹ Republicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 951 din 24.11.2006. A fost avută în vedere forma modificată prin O.G. nr. 13/2007, aprobată cu modificări de Legea nr. 208/2007, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 463 din 10.07.2007.

- (1) *Ordinul ministrului culturii nr. 2071/2000 pentru instituirea Regulamentului de organizare a săpăturilor arheologice din România*³²;
- (2) *Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2458/2004 pentru aprobarea Regulamentului privind administrarea Repertoriului Arheologic Național*³³;
- (3) *Ordinul comun M.A.I., M.E.C., M.C.C., M.Ap.N. nr. 251/2004 pentru aprobarea Normelor Tehnice privind deținerea și comercializarea detectoarelor de metale*³⁴;
- (4) *Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2222/2006 pentru aprobarea Metodologiei pentru înscrierea în Registrul Arheologilor*³⁵;
- (5) *Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2518/2007 pentru aprobarea Metodologiei de aplicare a procedurii de descărcare de sarcină arheologică*³⁶;
- (6) *Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2183/2007 pentru aprobarea Metodologiei pentru evaluarea financiară a prejudiciului adus patrimoniului cultural național imobil-monument istoric sau sit arheologic*³⁷.

5.3. Actul normativ sectorial cu incidență în domeniul ocrotirii patrimoniului cultural național este *Legea nr.182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil*³⁸.

Acte normative incidente domeniului protejării patrimoniului cultural național mobil:

- (1) *Ordonanța de Guvern nr. 44/2000 referitoare la unele măsuri privind asigurarea bunurilor culturale mobile exportate temporar*³⁹, aprobată cu modificări prin Legea nr. 143/2001⁴⁰ - republicată⁴¹;
- (2) *Hotărârea de Guvern nr. 1221/2000 pentru aprobarea Normelor metodologice privind acordarea certificatului de garanție guvernamentală*⁴²;
- (3) *Hotărârea de Guvern nr. 1420/2003*⁴³ *pentru aprobarea Normelor privind comerțul cu bunuri culturale mobile, modificată și completată de Hotărârea de Guvern nr. 153/2008*⁴⁴;
- (4) *Hotărârea de Guvern nr. 1546/2003 pentru aprobarea Normelor de conservare și restaurare a bunurilor culturale mobile clasate*⁴⁵;
- (5) *Hotărârea de Guvern nr. 216/2004 pentru aprobarea Normelor privind autorizarea laboratoarelor și atelierelor de conservare și restaurare*⁴⁶;
- (6) *Hotărârea de Guvern nr. 518/2004 pentru aprobarea Normelor metodologice privind exportul bunurilor culturale mobile*⁴⁷;
- (7) *Hotărârea de Guvern nr. 886/2008 pentru aprobarea Normelor de clasare a bunurilor culturale mobile*⁴⁸;

³² Nepublicat.

³³ Nepublicat.

³⁴ Publicat în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 704 din 04.07.2004.

³⁵ Nepublicat.

³⁶ Nepublicat.

³⁷ Nepublicat.

³⁸ Republicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 828 din 9.12.2008.

³⁹ Publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 41 din 31.01.2000.

⁴⁰ Publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 171 din 04.04.2001.

⁴¹ Republicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 788 din 12.12.2001.

⁴² Publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 640 din 08.12.2000.

⁴³ Publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 900 din 16.12.2003.

⁴⁴ Publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 127 din 19.02.2008.

⁴⁵ Publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 58 din 23.01.2004.

⁴⁶ Publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 196 din 05.03.2004.

⁴⁷ Publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 370 din 28.04.2004.

⁴⁸ Publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 687 din 11.09.2008.

(7) *Ordinul ministrului culturii nr. 2035/2000 pentru aprobarea Normelor metodologice privind evidența, gestiunea și inventarierea bunurilor culturalele deținute de muzee, colecții publice, case memoriale, centre de cultură și alte unități de profil*⁴⁹;

(8) *Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2008/2001 pentru aprobarea Normelor de acreditare a conservatorilor și restauratorilor*⁵⁰;

(9) *Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2009/2001 pentru aprobarea Normelor de acreditare a experților*⁵¹.

5.4. Un alt act normativ de interes în domeniul protejării patrimoniului cultural național este **Legea nr. 311/2003 a muzeelor și a colecțiilor publice**⁵².

Această lege reglementează regimul juridic general, clasificarea și principiile organizării și funcționării muzeelor și colecțiilor publice, precum și ale colecțiilor private accesibile publicului.

Acte administrative cu caracter normativ relevante domeniului muzeelor și colecțiilor publice:

(1) *Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2297/2006 pentru aprobarea Criteriilor de acordare a avizului prealabil în vederea înființării muzeelor și colecțiilor publice*⁵³;

(2) *Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2057/2007 pentru aprobarea Criteriilor și normelor de acreditare a muzeelor și a colecțiilor publice*⁵⁴;

(3) *Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2185/2007 pentru aprobarea Normelor de clasificare a muzeelor și a colecțiilor publice*⁵⁵.

5.5. O componentă nou acceptată în domeniul patrimoniului cultural național este reprezentată de **patrimoniul imaterial**, al cărui regim este reglementat de **Legea nr. 26/2008**⁵⁶

Acest act normativ stabilește cadrul general necesar pentru identificarea, documentarea, cercetarea, protejarea, conservarea, promovarea, punerea în valoare, transmiterea și revitalizarea elementelor patrimoniului cultural imaterial, caracteristică definitorie a comunităților umane, ca factor de coeziune socială și de dezvoltare economică.

---

⁴⁹ Publicat în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 470 din 27.09.2000.

⁵⁰ Publicat în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 114 din 06.03.2001.

⁵¹ Publicat în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 114 din 06.03.2001

⁵² Republicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 927 din 15.11.2006.

⁵³ Publicat în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 701 din 16.08.2006.

⁵⁴ Publicat în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 126 din 21.02.2007.

⁵⁵ Publicat în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 265 din 19.04.2007.

⁵⁶ Publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 168 din 5.03.2008.

CAPITOLUL al II-lea PROTECȚIA PATRIMONIULUI CULTURAL NAȚIONAL ȘI LEGEA PENALĂ

Secțiunea 1

Necesitatea protejării penale a patrimoniului cultural național

Rolul legii penale în protejarea celor mai importante valori sociale este, așadar, în afara oricărei îndoieli. Întotdeauna, însă, aceste valori trebuie să fie foarte bine conturate, și să se supună unui regim juridic bine conceput astfel încât obiectivul dreptului penal să poată fi atins într-o măsură cât mai mare.

În această ordine de idei, considerăm că este foarte important ca dreptul penal să constituie un instrument de protejare a patrimoniului cultural național în România, pentru că realitățile sociale demonstrează gravitatea deosebită a fenomenului infracțional în acest domeniu, precum și persistența în comportamentul infracțional și chiar forme grave de manifestare cum este constituirea de grupuri organizate în vederea comiterii acestui tip de infracțiuni.

Procesul de conservare și de punere în valoare a pieselor și a obiectivelor reprezentative pentru patrimoniul cultural național, este afectat prin înstrăinarea, degradarea sau distrugerea unor repere cu semnificație majoră pentru civilizația românească în ansamblul ei.

Astfel, după 1989, situația de fapt în domeniul protecției patrimoniului cultural național din România a înregistrat o creștere vertiginoasă a criminalității⁵⁷.

În anul 2007, România înregistrase în baza de date computerizată a Interpolului „ASF - opere de artă” un număr de 210 de opere de artă furate⁵⁸. În privința furturilor din siturile arheologice, țara noastră raportase Interpol-ului în anul 2005 o cifră de 20⁵⁹. Considerăm că aceste din urmă date trebuie percepute cu o mare doză de rezervă în considerarea naturii furtului, siturile arheologice găsindu-se adesea în zone îndepărtate, unde furturile nu sunt sesizate imediat, uneori acest fapt fiind posibil numai atunci când obiectele excavate apar pe piață.

Mai mult decât atât, din practica instanțelor din țara noastră se constată că adeseori, segmentul de infracționalitate din domeniul de interes pentru cercetarea noastră este strâns legat de manifestări ale criminalității organizate.

Spre exemplificarea celor învederate, am ales o situație în care s-au organizat trei asociații infracționale și care, în perioada 2000 - 2003, printre alte fapte (șantaj, violare de domiciliu, lipsire de libertate în mod ilegal etc.) au efectuat detecții și săpături neautorizate în situl arheologic „Sarmizegetusa Regia”, clasat monument istoric pe lista monumentelor aparținând patrimoniului cultural național (respectiv patrimoniului mondial), monument din care și-au însușit 15 brățări dacice din aur evaluate la 6.575.600 euro (însă de valoare inestimabilă pentru patrimoniul cultural) pe care le-au

⁵⁷ Aug. Lazăr, A. Condruz, *Corpus Juris Patrimonii*, Editura Lumina Lex, București, 2007, pag. 25.

⁵⁸ K.-H. Kind, „Traficul ilicit cu bunuri culturale”, în *Combaterea criminalității contra patrimoniului arheologic european*, Editura Lumina Lex, București, 2008, pag. 26

⁵⁹ *Idem*, pag. 24

valorificat pe piața neagră internă și internațională, pricinându-se pierderea acestor bunuri pentru patrimoniul cultural național⁶⁰.

Din toate cele ce au precedat, a rezultat cu foarte mare claritate faptul că se impune intervenția legii penale pentru prevenirea (la nivel de prevenție generală) și combaterea criminalității care periclitează sau lezează bunuri care fac parte din patrimoniul cultural național, așa cum a fost acesta conturat în primul capitol al lucrării de față.

Secțiunea a- 2-a
Norme de incriminare cu privire la comportamente
ce aduc atingere sau periclitează patrimoniul cultural național

Concluzia la care am ajuns în secțiunea anterioară corespunde și concepției adoptate de către legiuitorul român, motiv pentru care, în legislația în vigoare, există o serie de norme de incriminare a unor comportamente antisociale din domeniul protejării patrimoniului cultural național. În acest punct al studiului a fost elaborată o prezentare sistematizată a normelor care corespund acestei descrieri.

2.1. În primul rând, există norme de incriminare consacrate de **Codul penal în vigoare**. Din analiza întreprinsă în cadrul Secțiunii a 4-a a primului Capitol al acestei lucrări - „Evoluția legislației românești în domeniul protejării patrimoniului cultural național”, se poate observa că în România nu există o tradiție în ceea ce privește protejarea patrimoniului cultural național prin intermediul unor norme destinate protejării în principal a acestei valori sociale și care să fie situate în Codul penal.

Astfel, furtul care are ca obiect un bun care face parte din patrimoniul cultural, este un furt calificat, în temeiul art. 208, 209 alin. 2 lit. a C.pen. Aceeași soluție de agravare se menține și în cazul în care bunul are deosebită valoare artistică, științifică, istorică, arhivistică sau o altă asemenea valoare și a fost distrus (art. 217 alin. 2 C.pen.)

O dovadă în plus a importanței care se acordă protecției penale a patrimoniului cultural național este și art. 280¹ C.pen. Acesta a fost introdus prin art. III din Decretul nr. 365/1976⁶¹, pentru a corespunde unor necesități dictate de realitățile sociale și incriminează fapte de nerespectare a regimului de ocrotire a unor bunuri.

O altă normă care interesează domeniul protecției penale a patrimoniului cultural național este cea din art. 360 C.pen. ca infracțiune contra păcii și omenirii, al cărei *nomen juris* este „Distrugerea, jefuirea sau însușirea unor valori culturale”.

2.2. Norme de incriminare într-un număr mai mare și cu diversitate mai pronunțată de comportamente descrise se regăsesc în **Legea nr. 182/2000 privind protecția patrimoniului cultural național mobil**, republicată. Aceasta, în Capitolul 9, Secțiunea a II-a, include norme cu caracter penal.

---

⁶⁰ Aug. Lazăr, Tribunalul Hunedoara (înch. nr. 72/2005, pronunțată în dosarul nr. 3138/2005), în „Regimul juridic al bunurilor arheologice care provin dintr-un sit clasat monument istoric, aparținând domeniului public: res nullius sau bunuri proprietate publică (res publicae)?”, publicat în *Buletinul Documentar al P.N.A./D.N.A nr. 4/2005*.

⁶¹ Publicat în „Buletinul Oficial” nr. 92 din 3 noiembrie 1976

Legea nr. 182/2000 este cea care cuprinde reglementarea cea mai amplă din legislația în vigoare în prezent, drept care, cercetării normelor de incriminare pe care le cuprinde, le va fi rezervată o secțiune distinctă în studiul următor.

2.3. Norme de incriminare care interesează domeniul protecției patrimoniului cultural național se mai regăsesc și în alte reglementări sectoriale relevante care au fost și ele aduse în discuție în lucrarea de față cu ocazia conturării conceptului de patrimoniu cultural național. Vom avea în vedere:

- ❖ O.G. nr. 43/2000 **privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național**, republicată.
- ❖ Legea nr. 422/2001 **privind protejarea monumentelor istorice**, republicată.
- ❖ Legea nr. 50/1991 **privind autorizarea lucrărilor de construcții**
- ❖ O.G. nr. 47/2000 **privind stabilirea unor măsuri de protecție a monumentelor istorice care fac parte din Lista Patrimoniului Mondial**
- ❖ Legea nr. 311/2003 **a muzeelor și colecțiilor publice**, republicată
- ❖ Legea nr. 16/1996, **Legea Arhivelor Naționale**⁶², cu modificările și completările ulterioare

Din cele ce preced rezultă că legislația noastră în vigoare furnizează o multitudine de norme de incriminare a unor comportamente socialmente periculoase, localizate în domeniul ocrotirii patrimoniului cultural național, în diferitele sale componente. Aceeași linie a va fi menținută și în perspectivă, chiar dacă există o diferență radicală de optică între autorii Legii nr. 301/2004, preconizată a deveni noul Cod penal al României și cei ai Proiectului de Cod penal ale cărui teze prealabile au fost adoptate în anul 2008. Afirmăm aceasta deoarece, dacă în cazul primului act normativ, se regăsesc norme de incriminare care au incidență în domeniul protecției penale a patrimoniului cultural național, în proiectul recent reglementarea din acest punct de vedere este lăsată în domeniul legislației speciale cu incidență în materie.

Secțiunea a 3-a
Aspecte comune infracțiunilor din domeniul patrimoniului
cultural național

Normele de incriminare din domeniul patrimoniului cultural național prezintă unele particularități. Pentru ca dreptul penal să dobândească eficiență concretă este necesar ca normele de incriminare să fie unele clare și complete și să fie evitate eventualele concursuri de calificări. Totuși, nu se poate afirma despre normele care interesează protecția penală a patrimoniului cultural național în România că respectă aceste deziderate.

Normele care privesc acest domeniu sunt situate deopotrivă în Codul penal (art. 209 alin. 2 lit. a; art. 217-219; art. 280¹ și art. 360), dar și în legislația specială (ex. O.G. nr. 43/2000; O.G. nr. 47/2000; Legea nr. 182/2000; Legea nr. 422/2001; Legea nr. 50/1991; Legea nr. 311/2003; Legea nr. 16/1996). Datorită acestui sistem de reglementare pe două nivele, uneori există dificultăți în a identifica norma aplicabilă în cazul unei fapte în concret săvârșite.

---

⁶² Publicată în "Monitorul Oficial al României", Partea I, nr. 71 din 09.04.1996.

O altă sursă a dificultăților de aplicare este faptul că multe dintre normele care ar putea sancționa faptele antisociale de gravitate ridicată din acest domeniu sunt de fapt doar norme de avertizare, care atenționează destinatarii legii că vor putea suferi consecințele prevăzute de lege. Din acest motiv, eficiența acestor reglementări este nulă. Spre exemplu, în cazul protejării patrimoniului cultural imobil, a monumentelor istorice în concret, în legislația specială există o singură normă care poate fi aplicată și aceea se regăsește într-un act normativ care se situează într-un alt domeniu decât cel al protejării patrimoniului cultural – cel al autorizării executării lucrărilor de construcții (art. 24 alin. 1 lit. a din Legea nr. 50/1991). Celelalte două acte normative care guvernează materia conțin doar norme de avertizare: O.G. nr. 47/2000 și Legea nr. 422/2001. Dar acest text de incriminare cu eficiență virtuală ridică și el, la rândul său, unele probleme în stabilirea relației pe care o are cu infracțiunea de distrugere din art. 217-218 C.pen., în doctrina de specialitate fiind exprimate două puncte de vedere diferite, pe care le vom releva cu ocazia analizei infracțiunii și chiar vom propune un al treilea, original.

În marea lor majoritate, normele de incriminare din domeniul patrimoniului cultural național sunt norme incomplete, care preiau elemente de complinire din alte texte înscrise în actele normative ce le definesc. Este situația infracțiunii din art. 24 alin. 1 lit. a din Legea nr. 50/1991, dar și a celor mai multe dintre infracțiunile definite de Legea nr. 182/2000 (ex. art. 83, art. 90, art. 91, art. 92, art. 93, art. 94).

În continuare, în cadrul acestei secțiuni, au fost prezentate aspecte comune infracțiunilor din domeniul patrimoniului cultural național privitoare la *obiectul juridic generic, obiectul material, subiecți, elementul material, legătura de cauzalitate, latura subiectivă, forme, modalități și sancțiuni*.

Secțiunea a 4-a

Modalități faptice speciale de comitere a infracțiunilor din domeniul patrimoniului cultural național

Toate statele încearcă să își îmbunătățească sistemul legislativ în domeniul apărării prin mijloace penale a patrimoniul cultural național.

Luând în considerare paguba rezultată în urma faptelor care cauzează decontextualizarea bunurilor culturale și răul consecvent produs patrimoniului cultural universal, această secțiune este consacrată sintetizării principalelor metode prin care are loc scoaterea peste frontieră sau exportul ilegal al bunurilor culturale mobile.

O statagemă la care recurg deseori infractorii constă în indisponibilizarea bunurilor culturale scoase în mod ilicit peste graniță în bănci străine care oferă garanții în ceea ce privește secretul bancar, pe o perioadă suficientă de timp astfel încât infracțiunea să fie prescrisă. În acest sens, unul dintre aspectele reformei ce trebuie să fie făcută este acela care se referă la termenul de prescriere, în sensul că infracțiunile de acest tip să fie imprescriptibile sau să aibă limite diferite, în situația în care este dificil de dovedit data la care a avut loc infracțiunea și este necesară revenirea la un moment ipotetic al exportului clandestin⁶³.

---

⁶³ P. G. Ferri, op.cit., pag. 46.

Aceste bunuri culturale sunt adesea subiectul unor operațiuni reale sau fictive ce au scopul de a escamota proveniența lor în vederea inserării acestora într-un circuit al afacerilor legale cu antichități. Aceste acțiuni se constituie, de obicei, în *infracțiunea de spălare a antichităților*.

Elocventă în acest sens este „metoda triunghiului”, prin intermediul căreia bunurile culturale sunt relocate într-un stat în care dispozițiile legale în materie sunt mai permissive, pentru ca apoi să fie comercializate pe piețe care oferă cel mai bun profit.

În cazul comiterii traficului ilicit cu bunuri culturale de patrimoniu, printre metodele cele mai uzitate de către infractori sunt: folosirea metodei „capac” pentru ascunderea bunurilor de dimensiuni mai mici în bunuri culturale mai mari, pentru care au fost obținute certificate de export definitiv, conform prevederilor legale în vigoare; folosirea bagajelor diplomatice pentru o mai mare siguranță a traficantilor în vederea scoaterii bunurilor peste graniță și a tranzitării teritoriilor mai multor state. Oricât de bine este organizat un sistem cultural și polițienesc de protecție a patrimoniului cultural, hemoragia bunurilor se poate produce prin defectarea sistemului vamal. Controlul superficial, necalificat, al bagajelor și pasagerilor pune probleme speciale de dotare tehnologică și pregătire profesională. El trebuie extins, în limite legale, la străini și diplomați, căi foarte cunoscute de evaziune. Declarația pe cuvânt de onoare, valiza diplomatică, cu drepturile de persona grata, trebuie utilizate cu retință și dublate de mijloace de prevenție sistematice. Aplicarea sistemului punitiv și declararea de persona non grata a celor vinovați oferă exemple pentru o conduită corectă⁶⁴.

Un alt tip de comportament deosebit de periculos în acest domeniu infracțional constă în *fragmentarea deliberată a obiectelor arheologice excavate ilicit*. Deși o atare metodă pare a leza interesele deținătorilor de artefacte arheologice, ea se aplică în scopul „spălării” obiectelor, exportul devenind astfel mult mai facil, cu infinit mai puține riscuri implicate.

Întrucât riscul unei cereri de repatriere crește proporțional cu prețul artefactelor, pentru reducerea acestei vulnerabilități, comercianții au recurs la câteva metode de vânzare cum sunt: includerea fictivă pentru o perioadă de timp a unui bun cultural într-o colecție privată cu scopul de a-i conferi o origine legitimă și de a ascunde recenta sa achiziționare din săpături arheologice clandestine; vânzarea artefactului în regim de *consignație*.

Valorificarea artefactelor se realizează în țările cu piață de artă, cel mai adesea de către comercianți de artă cu afaceri foarte mici, uneori chiar de un singur om sau comercianți amatori, iar mai rar de o casă de licitații. Principalele centre comerciale, în care apar „spontan” piese arheologice de valoare, sunt: Basel, Zürich, Geneva, Munchen, Londra și Paris în Europa, precum și New York în SUA⁶⁵.

Un procedeu de valorificare a bunurilor culturale cu proveniență ilicită la care recurg cu prevalență traficantii unor asemenea bunuri constă în *comerțul electronic*. În circumstanțele în care site-urile Internet le oferă posibilitatea de a efectua operațiunile fără a furniza amănunte clienților privind proveniența bunurilor, acest tip de tranzacții rapide, cu un control al administratorilor site-ului foarte redus, le conferă celor

---

⁶⁴ I. Opreș, *Transmuseographia, op.cit.*, pag. 467.

⁶⁵ Aug. Lazăr, „Combaterea criminalității contra patrimoniului cultural național” în *Combaterea criminalității contra patrimoniului arheologic european*, Editura Lumina Lex, București, 2008, pag. 114.

implicați o siguranță sporită privind păstrarea anonimatului. Investigațiile efectuate în spațiul virtual au pus în evidență împrejurarea că prin *eBay* se vând un număr mare de bunuri de patrimoniu, obiecte de artă autentice, artefacte arheologice, reproduceri ale acestora⁶⁶.

Fenomenul criminalității în domeniul patrimoniului cultural nu se limitează la acte de valorificare a artefactelor sustrate ilicit din situri arheologice, ci se manifestă și prin fapte de falsificare a unor astfel de bunuri, care au cunoscut o nouă reverberație ca urmare a apariției unui site-ului *eBay* de licitații pe Internet.

Apariția site-ului de licitații *eBay* a creat premisele schimbării situației existente pe piața neagră a antichităților. Deși existau temeri că prin intermediul său, comerțul cu bunuri furate se va intensifica, vânzarea și cumpărarea electronică au dus la diminuarea traficului de antichități, deoarece mulți dintre producătorii primari de obiecte și-au schimbat ocupația de la jefuirea siturilor la *falsificarea de antichități*⁶⁷.

Din punct de vedere al specialiștilor⁶⁸, sunt trei feluri de „antichități” pe *eBay*. Circa 30% sunt falsuri evidente sau suveniruri care pot fi detectate prin simpla privire a fotografiilor, chiar și a celor prost focalizate. Alte aproximativ 5 procente sunt probabil obiecte reale, în timp ce restul intră într-o categorie ambiguă.

Din prezentarea unei serii de modalități faptice speciale de comitere a infracțiunilor din domeniul patrimoniului cultural național, am putut concluziona că asistăm la o expansiune a rețelelor infracționale ce acționează în domeniul patrimoniului cultural național, caracterizate printr-un modus operandi extrem de evoluat, fapt ce impune o dinamică similară a organizării și specializării structurilor investigative pe întreg spațiul european, utilizarea tehnicilor moderne de supraveghere operativă și de cercetare, adecvate noilor realități.

Secțiunea a 5-a

Perspective de reglementare în domeniul protecției penale a patrimoniului cultural național

În momentul de față, în atenția celor implicați în reglementarea domeniului dreptului penal se află Proiectul de Cod penal supus dezbaterii publice în anul 2007 și adoptat de Guvernul României în anul 2009⁶⁹.

Ca și Codul penal în vigoare, acest proiect de cod nu cuprinde norme de incriminare ale unor comportamente care se pot circumscrie fenomenului de criminalitate relativă la patrimoniul cultural național, apreciindu-se că reglementarea doar prin lege specială ar fi mai potrivită.

Soluția este opusă celei pentru care se optase în cadrul Legii nr. 301/2004 – Codul penal⁷⁰, iar în expunerea de motive care însoțește proiectul de cod, se arată că, în legătură cu Legea nr. 301/2004, s-a remarcat faptul că introducerea în cadrul părții sale speciale a numeroase prevederi din legislația specială a făcut ca paralelismele de reglementare existente actualmente între Codul în vigoare și legislația penală specială

⁶⁶ Aug. Lazăr, *Criminalistica*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2008, pag. 368.

⁶⁷ C. Stanish, “Forging Ahead”, în *Archeology*, Volume 62, no 3, May/June 2009
<http://www.archaeology.org/0905/etc/insider.html>

⁶⁸ C. Stanish, *op.cit.*

⁶⁹ Sursa www.just.ro

⁷⁰ Publicată în “Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 575 din 29.06.2004.

să fie uneori transferate în interiorul noii legi. S-a apreciat, totodată, că acest fapt s-a datorat faptului că reglementările au fost în cea mai mare parte preluate ca atare, fără a fi supuse unei selecții riguroase și cu atât mai puțin unei perfecționări a reglementării.

Intuim că acesta este motivul pentru care, în Proiectul de cod adoptat de Guvern în 2009, nu se mai regăsește o grupă de infracțiuni îndreptate în principal împotriva patrimoniului cultural național.

În acest context, situația este mai apropiată de cea din Codul penal în vigoare decât de Legea nr. 301/2004, pentru că referirile la protecția valorii sociale pe care o cercetăm se rezumă la furtul calificat (art. 228 alin. 2 lit. a - asupra unui bun care face parte din patrimoniul cultural), la distrugere (art. 251 alin. 1 și 3 - distrugerea, degradarea sau aducerea în stare de neîntrebuințare a unui bun aparținând altuia ori împiedicarea luării măsurilor de conservare sau de salvare a unui astfel de bun, precum și înlăturarea măsurilor luate - când bunul face parte din patrimoniul cultural) și la utilizarea de metode interzise în operațiunile de luptă (art. 435 alin. 1 lit. b - fapta persoanei care, în cadrul unui conflict armat cu sau fără caracter internațional, declanșează un atac prin mijloace militare împotriva bunurilor civile protejate ca atare de dreptul internațional umanitar, în special clădiri consacrate cultului religios, învățământului, artei, științei, (...), a monumentelor istorice, (...), în măsura în care acestea nu sunt folosite ca obiective militare), renunțându-se chiar la menținerea unui text corespondent actualului art. 280¹ din Codul penal în vigoare.

În acest fel, se poate observa că, în domeniul protecției penale a patrimoniului cultural național, nu există încă o concepție general acceptată cu privire la structura pe care cadrul de incriminare trebuie să o aibă sub aspectul ponderii deținute de Codul penal și de legislația specială.

Situația reflectată în acest proiect de Cod penal este diferită de cea regăsită în Legea nr. 301/2004 care urma să intre în vigoare la 1 septembrie 2008 și să devină noul Cod penal al României⁷¹. Legea nr. 301/2004 (noul Cod penal), în Titlul al IX-lea (Delicte contra valorilor culturale și contra proprietății intelectuale), Capitolul I⁷² al părții sale speciale, a cuprins o categorie specială de infracțiuni, și anume: Delicte contra patrimoniului cultural național mobil și contra patrimoniului arhivistic național.

Legea nr. 301/2004, presupusul nou Cod penal al României, califica expres drept infracțiuni unele comportamente antisociale din domeniul protecției patrimoniului cultural național. Cvasitotalitatea acestor modalități normative nu reprezentau noutăți în domeniul de interes, ele fiind preluate din reglementări deja existente în domeniu (norme de incriminare prevăzute în Codul penal în vigoare, Legea nr. 16/1996 și Legea nr. 182/2000) și rămânând în mare parte dependente de legea specială din care provin.

---

⁷¹ Acesta urma să intre în vigoare la 29 iunie 2005, dar a fost prorogată intrarea în vigoare, inițial, pentru 1 septembrie 2006, prin O.U.G. nr. 58/28 iunie 2005, iar, ulterior, pentru 1 septembrie 2008, prin O.U.G. nr. 50/2006, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 566 din 30.06.2006.

⁷² „Delicte contra patrimoniului cultural național mobil și contra patrimoniului arhivistic național”.

CAPITOLUL al III-lea:
ELEMENTE DE DREPT COMPARAT
CU PRIVIRE LA PROTEJAREA PENALĂ
A PATRIMONIULUI CULTURAL

Pentru că legislația penală din România se află la momentul reformării și modernizării, cel de-al treilea capitol este rezervat prezentării unor elemente aprofundate cu privire la modalitatea în care se face protejarea penală a patrimoniului cultural național în alte state europene. În acest fel, legislația altor state va oferi termeni de comparație care vor putea, eventual, sugera soluții de îmbunătățire a reglementării interne, mai ales în ceea ce privește normele de incriminare și modalitățile de complinire a acestora.

Secțiunea 1

Ocrotirea penală patrimoniului cultural în legislația franceză

În privința legislației în vigoare, *Codul penal francez*⁷³ nu conține norme de incriminare care să protejeze în mod deosebit bunurile ce fac parte din patrimoniul cultural național francez.

Motivul pentru care Codul penal francez nu se ocupă în mod special de protecția patrimoniului cultural nu este acela că această valoare nu prezintă o importanță suficient de mare pentru ca dreptul penal să se implice în ocrotirea sa. Motivul reiese din aceea că există un act normativ dedicat în întregime ocrotirii patrimoniului cultural francez. Este vorba despre un *Cod al patrimoniului (Code du patrimoine)*, care conține elementele relevante pentru realizarea unei protecții integrate a patrimoniului cultural național francez.

Adoptat în anul 2004, Codul patrimoniului francez⁷⁴ reunea pentru prima dată dispozițiile marilor legi culturale în materie: Legea privind monumentele istorice (1913); Legea privind regimul juridic al săpăturilor arheologice (1941); Legea privind arhivele (1979); Legea privind depozitul legal (1992); Legea privind arheologia preventivă (2001); Legea privind muzeele Franței (2002).

Acest cod a contribuit la o mai bună înțelegere și accesibilitate a normelor juridice privind protecția patrimoniului cultural.

În prezent, sub aspectul structurii sale, Codul patrimoniului conține o parte comună (Livre Ier: „*Dispositions communes à l'ensemble du patrimoine culturel*”) în care sunt definite conceptele fundamentale cu care operează domeniul ocrotirii juridice a patrimoniului cultural francez, după care, componentelor sectoriale ale acestuia le sunt rezervate părți distincte: Livre II: „*Archives*”, Livre III: „*Bibliothèques*”, Livre IV: „*Musées*”, Livre V: „*Archéologie*”, Livre VI: „*Monuments historiques, sites et espaces protégés*”; Livre VII: „*Dispositions relatives à l'outre-mer*”⁷⁵.

---

⁷³ În vigoare din 1994.

⁷⁴ A fost adoptat prin Ordonanța nr. 178/2004, publicată în JORF nr. 46 din 24.02.2004, aprobată prin Legea 1343/2004, publicată în JORF nr. 287 din 10.12.2004.

⁷⁵ P.Ch.A. Guillot, *Droit du patrimoine culturel et naturel*, Ellipses Marketing, 2006.

Dispozițiile cu caracter penal sunt prevăzute în cadrul fiecărei părți, cu privire la relațiile sociale pe care le reglementează și nu în partea de început. Totuși, partea generală contribuie într-o măsură foarte importantă la o bună înțelegere a normelor de incriminare pentru că lămurește contextul în care acestea se comit.

În continuare, un amplu spațiu a fost rezervat prezentării dispozițiilor părții generale și dispozițiilor cu caracter penal conținute de Codul patrimoniului.

În finalul acestei secțiuni, a fost efectuată o comparație între regimul sancționator al unor fapte care aduc atingere anumitor componente ale patrimoniului cultural al Franței și al României, reținând, acolo unde se justifică, reglementările franceze ca argument pentru propunerile noastre de *lege ferenda*.

Secțiunea a 2-a

Răspunderea penală pentru infracțiuni care încalcă regimul juridic al transferului internațional de bunuri culturale din Elveția

În Elveția, reglementarea domeniului patrimoniului cultural beneficiază de un cadru juridic format din acte normative cu *incidență națională* (ex. **Loi fédérale sur le transfert international des biens culturels**⁷⁶) și din legi cu *arie de reglementare restrânsă la nivelul cantoanelor* (ex. **Loi sur la protection des biens culturels**⁷⁷, **Loi sur la protection des biens culturels**⁷⁸). La toate acestea se adaugă și o serie întreagă de instrumente juridice ratificate de Elveția⁷⁹, dintre care unele au în vedere protejarea patrimoniului cultural în timpul conflictelor armate⁸⁰, dar și o importanță deosebită acordată implicării comunității în protejarea patrimoniului cultural în general⁸¹.

Legea federală privind transferul internațional de bunuri culturale a fost adoptată în vederea transpunerii în legislația internă a prevederilor cuprinse în Convenția UNESCO din 14 noiembrie 1970 asupra măsurilor ce urmează a fi luate pentru interzicerea și împiedicarea operațiunilor ilicite de import, export și transfer de proprietate a bunurilor culturale.

Înainte de a proceda la analizarea in extenso a dispozițiilor actului normativ cu incidență națională precitat, au fost prezentate elemente de natură a contura contextul în care a fost susținută inițierea elaborării unei atare legi⁸².

Unul din argumentele decisive care au determinat adoptarea unei atare inițiative legislative a constat în acela că, deși Elveția se număra printre principalele centre

---

⁷⁶ L'Assemblée fédérale de la Confédération suisse, Loi sur le transfert des biens culturels, LTBC, du 20 juin 2003. Alt act normative care reglementează domeniul este Ordonanța privind transferul internațional al bunurilor culturale (Ordonnance sur le transfert international des biens culturels), du 13 avril 2005.

⁷⁷ Le Grand Conseil de la République et Canton de Neuchâtel, sur la proposition du Conseil d'Etat, du 30 janvier 1995, loi du 27 mars 1995.

⁷⁸ Le Grand Conseil du Canton de Fribourg, du 7 novembre 1991.

⁷⁹ R. Büchel, „Mesures préventives prises en Suisse dans le cadre de la protection des biens culturels”, *Revue Internationale de la Croix Rouge*, no 854/2004, p.325, 336

⁸⁰ M.T. Dutli, „Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict: Report on the Meeting of Experts (Geneva, 5-6 October 2000)” /in coop. with J. B. Martignoni, J. Gaudreau, Geneva, International Committee of the Red Cross, 2002, p.223; F. Maniscalco, *La Tutela del patrimonio culturale in caso di conflitto*, Massa Editore, Napoli, 2002

⁸¹ M.-A. Guérin, *Action publique locale et patrimoine culturel. Production et légitimation des territorialités politiques*, l'Institut d'Etudes Politiques de Grenoble, 2004

⁸² M. Leuenberger, A. Huber-Hotz, „Message relatif à la Convention de l'UNESCO de 1970 et à la loi fédérale sur le transfert international des biens culturels (LTBC) – 01.077, du 21 novembre 2001”

mondiale ale pieței de artă⁸³, se presupunea în mod frecvent că ea servea ca placă turnantă a traficului ilicit, deoarece, contrar altor mari centre ale pieței artei și contrar vecinilor săi europeni, Elveția nu se bucura de o reglementare națională în privința importului și exportului de bunuri culturale și nu era legată de niciun instrument internațional de luptă împotriva transferului internațional de bunuri culturale. La nivel de frontiere, bunurile culturale erau tratate la fel ca și obiecte de uz curent.

Acest vid legislativ a fost principala cauză a creșterii numărului de cereri de cooperare judiciară privind bunurile culturale furate sau exportate ilegal, situație care s-a reflectat în creșterea numărului de arestări dispuse de Tribunalul federal.

Așa cum rezultă din dispozițiile generale ale actului normativ, legea reglementează importul în Elveția de bunuri culturale, tranzitul și exportul, precum și returnarea bunurilor culturale care se află în Elveția (art. 1 pct. 1), iar scopul său este acela de a contribui la protejarea patrimoniului cultural al umanității și la prevenirea furturilor, jafurilor, cât și a importului și exportului ilicit de bunuri culturale.

În continuare au fost analizate dispozițiile Legii federale privind transferul internațional de bunuri culturale, pentru ca, în finalul acestei secțiuni, să fie formulate concluzii menite să reliefeze atât similitudinile, cât și elementele de diferențiere dintre reglementările în materie din Elveția și cele din țara noastră.

Secțiunea a 3-a
Ocrotirea penală a patrimoniului cultural
în legislația italiană

Interesată profund, mai ales datorită situației sale de „depozit arheologic”, Italia și-a îmbunătățit continuu legislația privind patrimoniul cultural național și a constituit un veritabil reper pentru legitimarea inițiativelor normative în materie ale țării noastre.

Importanța deosebită acordată ocrotirii patrimoniului cultural național a determinat codificarea normelor care asigură îndeplinirea acestui obiectiv într-un **“Codice dei beni culturali e del paesaggio”**⁸⁴.

Acest cod este structurat în cinci părți: Partea I – „Dispoziții generale”; Partea a II-a – „Bunuri culturale”; Partea a III-a – „Bunuri peisagistice”; Partea a IV-a – „Sanctiuni”; Partea a V-a – „Dispoziții tranzitorii, abrogări și intrarea în vigoare”.

După ce a fost întocmită o analiză detaliată a dispozițiilor acestui cod, în special a celor cu caracter penal, s-a conchis în sensul că acest sistem legislativ este unul foarte atent elaborat și corelat cu diferite situații obiective și faptice care asigură ocrotirea unuia dintre cele mai recunoscute și valoroase patrimonii naționale, cel italian, multe soluții interesante putând fi avute în vedere pentru modernizarea legislației românești.

---

⁸³ După cel de-al doilea război mondial, Elveția a ocupat un loc important pe piața internațională de artă. Potrivit statisticilor comerțului exterior, importurile de bunuri culturale au atins mai mult de 1,3 mld de franci în anul 2000, iar exporturile mai mult de 1,4 mld de franci. În anul 2001, Elveția se număra printre primele țări din lume în privința comerțului cu obiecte de artă, alături de S.U.A., Marea Britanie și Franța.

⁸⁴ *Codul bunurilor culturale și peisajului*, aprobat prin Decretul-lege nr. 42 din 22.01.2004, în sensul art. 10 al Legii nr. 137 din 6.07.2002.

CAPITOLUL al IV-lea
CODUL PENAL ROMÂN ȘI PROTEJAREA PATRIMONIULUI CULTURAL
NAȚIONAL

Secțiunea 1
Aspecte generale

Singura normă de incriminare cu vocație generală din domeniul protecției patrimoniului cultural național este cea înscrisă în art. 280¹ C.pen. Din acest motiv, a fost acordată o atenție deosebită analizei acestei infracțiuni, fiind subliniat, totodată, faptul că reglementarea din Codul penal are caracter subsidiar în raport cu normele din legislația specială sectorială. Afirmatia se verifică deoarece, în aceste situații, va fi vorba despre un **concurș de reglementări** (nu despre un concurs de infracțiuni), adică despre acele cazuri în care două sau mai multe legi conțin norme care cuprind aceeași materie, însă una dintre legi conține o reglementare generală, iar cealaltă o reglementare specială⁸⁵. Dintre normele concurente cea care are caracterul special va fi cea care conține cele mai multe elemente de individualizare a comportamentului interzis.

Secțiunea a 2-a
Infracțiunea de nerespectare
a regimului de ocrotire a unor bunuri

Așa cum rezultă din însăși denumirea sa, această secțiune este consacrată prezentării *in extenso* a trăsăturilor specifice ale infracțiunii de nerespectare a regimului de ocrotire a unor bunuri.

Secțiunea a 3-a
Alte norme din Codul penal care privesc
ocrotirea patrimoniului cultural național

În conformitate cu **art. 209 alin. 2 lit. a C.pen.**, este conferit un nivel abstract de gravitate și devine furt calificat furtul care are ca obiect material un bun care face parte din patrimoniul cultural. Rațiunea agravării este conferită tocmai de natura bunului care formează obiectul material al furtului, agravanta având ca scop o mai bună și eficientă ocrotire a bunurilor din patrimoniul cultural național.

În mod simetric cu art. 209 alin. 2 lit. a C.pen., în temeiul **art. 217 alin. 2 C.pen.**, infracțiunea de distrugere cunoaște o variantă agravată pentru situația în care bunul distrus, degradat sau adus în stare de neîntrebuințare este un bun ce are o deosebită valoare artistică, științifică, istorică, arhivistică sau o altă asemenea valoare. Pe nivele de pericolozitate și mai ridicate se situează distrugerea unui bun care face parte din patrimoniul cultural național, iar prin această faptă s-au produs, după caz, consecințe

---

⁸⁵ C. Barbu, *Aplicarea legii penale în spațiu și timp*, Editura Științifică, București, 1972, pag. 168.

deosebit de grave sau un dezastru, așa cum prevede art. 218 C.pen.⁸⁶. Fapta va fi mai puțin gravă atunci când, din punct de vedere subiectiv, atitudinea este cea corespunzătoare culpei (art. 219 C.pen.).

Din păcate, din practica organelor de urmărire penală rezultă că, în cvasitotalitatea cazurilor în care acestea au fost investite cu cercetarea circumstanțelor în care au avut loc distrugerii de monumente istorice, s-a dispus neînceperea urmăririi penale, deoarece s-a apreciat că nu sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute de art. 217 alin. 2 C. pen., lipsind latura subiectivă a acestuia⁸⁷.

Art. 242 C.pen. reprezintă o altă normă care face referire la unele din componentele patrimoniului cultural național. Astfel, norma indicată incriminează faptele de sustragerea sau distrugere de înscrisuri, ca reprezentând infracțiune contra autorității. În varianta de bază, fapta constă în sustragerea ori distrugerea unui dosar, registru, document sau orice alt înscris care se află în păstrarea ori în deținerea unui organ sau unei instituții de stat ori a unei alte unități din cele la care se referă art. 145 C.pen. În **varianta atenuată** prevăzută de art. 242 alin. (2) C. pen., fapta constă în distrugerea din culpă ale vreunuia din înscrisurile prevăzute la varianta tip, care prezintă o *valoare artistică, științifică, istorică, arhivistică sau o altă asemenea valoare*. În ambele cazuri, nivelul de pericolozitate socială este sporit de o eventuală calificare a subiectului activ ca fiind un funcționar public în exercițiul atribuțiilor de serviciu (alin. 3).

O altă normă cu rol important în protejarea patrimoniului cultural național este cea înscrisă în **art. 360 C.pen. sub denumirea marginală: Distrugerea, jefuirea sau însușirea unor valori culturale**. Este o normă de incriminare care a apărut în Codul penal român ca urmare a ratificării de către România a Convenției de la Haga din 14 mai 1954⁸⁸ care instituie prin art. 28 obligația statelor de a introduce în legislația penală internă norme care să aibă eficiență abstractă, dar și concretă în ceea ce privește protecția patrimoniului cultural în timpul conflictelor armate.

În conținutul articolului nu se face referire expresă la situația specială pe care textul de incriminare o vizează – aceea a protejării bunurilor de patrimoniu cultural, indiferent de nivelul său de relevanță, în contextul conflictelor armate, dar referirile din cadrul său la necesități militare sau la ocupație militară ajută la înțelegerea situației premisă – aceea a preexistenței unei stări de conflict armat⁸⁹, așa cum reiese și din Convenția de la Haga. Această infracțiune are în vedere patrimoniul cultural, în general. Ceea ce face ca ea să primească un caracter special este nu tipul obiectului sau fondul special din care face parte, ci situația premisă.

---

⁸⁶ În temeiul art. 218 alin. 2, C.pen., “dezastrul constă în distrugerea sau degradarea unor mijloace de transport în comun, de mărfuri sau persoane, ori a unor instalații sau lucrări și care a avut ca urmare moartea sau vătămarea gravă a integrității corporale ori sănătății mai multor persoane.”

⁸⁷ Parchetul de pe lângă Judecătoria Miercurea Ciuc, Rezoluția din data de 29.10.2007, pronunțată în dosarul penal nr. 621/P/2007 (nepublicată); Parchetul de pe lângă Judecătoria Odorheiu Secuiesc, Rezoluția din data de 20.09.2005, pronunțată în dosarul penal nr. 856/P/2005 (nepublicat).

⁸⁸ Convenția pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat, ratificată prin Decretul nr. 605/28.01.1958.

⁸⁹ În practică, uneori, se produc confuzii între această infracțiune și cea prevăzută de art. 217 alin. 2 C.pen. Astfel, s-au derulat cercetări cu privire la împrejurările în care în perioada 2004-2008 un imobil înscris în Lista monumentelor istorice a ajuns într-o avansată stare de degradare, punându-se în discuție posibilitatea “săvârșirii infracțiunii de distrugere, jefuire sau însușire de a unor valori culturale, faptă prevăzută de art. 360 C.pen.” (Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Iași, Rezoluția din data de 5.11.2008 - nepublicată, pronunțată în dosarul penal nr. 303/P/2008). Aceeași confuzie este făcută și în cuprinsul Rezoluției din data de 23.10.2006 (nepublicată), pronunțată în dosarul nr. 182/P/2006 al Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Ploiești.

În afara acestor prevederi din partea specială a Codului penal și care se referă în mod expres la bunurile care fac parte din diferite părți componente ale patrimoniului cultural național, fără îndoială că mai sunt și alte norme care pot servi interesului de sancționare a faptelor antisociale din acest domeniu, sau chiar la justificarea comiterii unor fapte pe un interes de protejare a unor bunuri de importanță pentru patrimoniul cultural.

Astfel, potrivit art. 45 alin. (1) C.pen., nu constituie infracțiune fapta prevăzută de legea penală, săvârșită în stare de necesitate, iar în conformitate cu alin. 2 al aceluiași articol, este în stare de necesitate acela care săvârșește fapta pentru a salva de la un pericol iminent, și care nu putea fi înlăturat altfel, viața, integritatea corporală sau sănătatea sa, a altuia sau **un bun important al său ori al altuia** sau un interes obștesc.

Din analiza dispozițiilor citate, rezultă că o faptă antisocială de gravitate ridicată poate să își piardă caracterul penal atunci când este comisă cu ocazia salvării unui bun important. În literatura de specialitate se arată că prin bun important se înțelege bunul care are o însemnătate deosebită pentru făptuitor sau pentru persoana în favoarea căreia acesta intervine. La stabilirea importanței bunului trebuie să se țină seama de natura și destinația acestuia, de posibilitățile de a-l înlocui, de diferența de valoare care există între bunul salvat și cel distrus ca urmare a acțiunii de salvare etc.

În opinia noastră un bun care face parte din patrimoniul cultural național este întotdeauna un „bun important”, în sensul art. 45 C.pen..

În afara textului legal care definește starea de necesitate, în scopul garantării respectării regimului de protecție a patrimoniului cultural național mai pot fi utilizate și alte norme din partea specială a Codului penal în vigoare. Indicăm, în primul rând, grupa infracțiunilor de serviciu sau în legătură cu serviciul care pot fi comise în domeniul patrimoniului cultural național. Spre exemplu, infracțiunile de abuz sau cea de neglijență în serviciu pot fi reținute în cazul în care un funcționar sau un funcționar public (în accepțiunile indicate de art. 147 C.pen.) nu îndeplinește un act ori îl îndeplinește în mod defectuos și prin aceasta cauzează o tulburare însemnată bunului mers al unui organ sau al unei instituții de stat ori al unei alte unități din cele la care se referă art. 145 sau o pagubă patrimoniului acesteia, iar această pagubă privește pierderea sau degradarea unui bun de interes pentru patrimoniul cultural național.

CAPITOLUL al V-lea
PROTECȚIA PENALĂ A PATRIMONIULUI CULTURAL NAȚIONAL MOBIL
ASIGURATĂ PRIN LEGEA nr. 182/2000

Secțiunea 1
Aspecte generale

După cum a rezultat din secțiunea anterioară, Codul penal român în vigoare cuprinde norme de incriminare cu incidență generală asupra bunurilor care fac parte din patrimoniul cultural național.

Norme cu același specific și cu un scop circumscris interesului de protejare a patrimoniului cultural se regăsesc și în Legea nr. 182/2000, iar în această secțiune au fost punctate doar prevederile acestui act normativ apte să ajute la perceperea situației premisă a infracțiunilor care vor fi analizate.

Secțiunea a 2-a
Analiza infracțiunilor contra patrimoniului
cultural național mobil

Așa cum am mai arătat, Legea nr. 182/2000 este o lege specială extrapenală, care conține și norme de incriminare. În secțiunea de față au fost analizate infracțiunile definite de această lege. Pentru că tehnica legislativă utilizată pentru acest domeniu nu a luat în discuție stabilirea unui *nomen juris* pentru textele de incriminare, acestea au fost identificate doar prin indicarea numărului articolului care conține definiția infracțiunii.

De asemenea, a fost utilizată metoda analizei monografice a infracțiunii, prin caracterizarea tuturor elementelor constitutive ale faptei descrise de art. 83 din Legea nr. 182/2000, urmând ca, în legătură cu celelalte infracțiuni, să fie cercetate doar acele elemente care determină particularizarea față de grup.

2.1. Infracțiunea prevăzută de art. 83 din Legea nr. 182/2000

Conținutul legal: „Executarea de copii, mulaje, tiraje postume sau facsimile de pe bunuri culturale mobile clasate, fără acordul scris al titularului dreptului de administrare ori al proprietarului, potrivit art. 27 alin. (1) sau (2), după caz, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 3 ani sau cu amenda.

Copiile, mulajele, tirajele postume sau facsimilele, executate în condițiile prevăzute la alin. (1), se confiscă și se transmit în administrarea unor instituții publice specializate, cu avizul Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor”.

Elementul material al laturii obiective, este realizat prin comiterea oricăruia din următoarele comportamentele: executarea de copii, mulaje, tiraje postume sau facsimile.

Toate aceste comportamente realizează conținutul obiectiv al infracțiunii în analiză numai în măsura în care este îndeplinită o cerință esențială, aceea de a fi comise fără acordul scris al titularului dreptului de administrare ori al proprietarului.

Cerința are în vedere faptul că, doar în condiții rigurose stabilite de legiuitor, copierea sau celelalte operațiuni descrise sunt posibile. Justificarea unei atare măsuri rezidă în necesitatea de protecție a bunului cultural mobil clasat, atât sub aspectul păstrării integrității și autenticității, cât și al valorificării acestuia. De altfel, însuși art. 83 din Legea nr. 182/2000 face trimitere la norma de complinire din art. 27 alin. (1) sau (2) pentru a se înțelege corect conținutul constitutiv al infracțiunii.

În cazul în care acordul scris există, fapta nu mai are semnificația penală descrisă de art. 83 din Legea nr. 182/2000. În măsura în care prin operațiunea de copiere s-au produs prejudicii, fapta poate constitui infracțiunea prevăzută de art. 85 din Legea nr. 182/2000 (degradarea, aducerea în stare de neîntrebuințare sau distrugerea unui bun cultural mobil clasat), chiar și în cazul în care acordul scris a existat. Aceasta deoarece, în conformitate cu art. 27 alin. 4 din Legea nr. 182/2000, persoanele care execută copii, mulaje, tiraje postume și facsimile de pe bunuri culturale mobile clasate sunt obligate să utilizeze tehnici adecvate și să ia măsurile necesare pentru a nu fi afectate, imediat sau în timp, integritatea și calitatea originalelor.

Când procedeul de copiere a bunului cultural mobil este altul decât cel descris de art. 83, fapta nu va avea semnificația penală conferită de acest articol. Spre exemplu, reproducerea bunurilor culturale mobile clasate prin mijloace foto, video sau numerice, care se face tot cu acordul scris al titularului dreptului de administrare sau al proprietarului bunului produs, după caz, dar nu se înscrie în *verbum regens*.

Copiile, mulajele, tirajele postume și facsimilele executate de pe bunuri culturale mobile clasate trebuie să fie marcate vizibil pentru a nu fi confundate cu originalul; ele vor purta mențiunea copie, facsimil, tiraj postum, numele autorului și anul în care au fost realizate, precum și specificarea colecției în care se află originalul (art. 26 alin. 1 din Legea nr. 182/2000).

În ipoteza în care mențiunile obligatorii lipsesc, fapta reprezintă infracțiunea prevăzută de art. 84 din Legea nr. 182/2000.

În modalitatea normativă a facsimilării s-a comis fapta într-un caz celebru. Este vorba despre cazul „CODEX AUREUS”.

Referințe de ordin istoric

Evangheliarul de la Lorsch reprezintă o capodoperă a arhitecturii carolingiene, fiind creat la începutul secolului al IX-lea la Curtea lui Carol cel Mare din Aachen. Este cea mai grandioasă scriere dintre evangheliarele din timpul lui Carol cel Mare. Cartea este scrisă pe pergament cu cerneală de aur, după cum arată și titlul „Evangheliium Scriptum cum auro pictum habens tabulas eburneas” („Evanghelie scrisă cu cerneală de aur având table de fildeș”), fiind renumită pentru picturile sale desăvârșite și conține cele 4 evanghelii ale Noului Testament, adică cele mai importante scrieri ale bisericii din acea vreme.

Partea I a Evangheliarului de la Lorsch, ce conține 222 file se află în proprietatea statului român și în administrarea Bibliotecii Naționale a României – Filiala Batthyaneum din Alba-Iulia.

Partea română a manuscrisului cuprinde Evangheliile după Marcu și Matei, fiind cea mai frumoasă, mai valoroasă și mai bine păstrată.

Referințe de ordin faptic și juridic

În fapt, funcționari ai Bibliotecii Naționale a României și ai Filialei Batthyaneum Alba Iulia au permis fără drept reprezentanților Muzeului Lorsch din Germania și ai Editurii Faksimile Verlag Luzern din Elveția, fotografierea și facsimilarea manuscrisului "Evangheliul de la Lorsch Partea I – CODEX AUREUS", fapte care s-a apreciat că au afectat dreptul de proprietate al Statului Român asupra manuscrisului, producând un prejudiciu de 1,5 milioane \$ și degradarea manuscrisului, bun cultural de valoare inestimabilă.

Pornind de la aspectele succint învederate mai sus, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția de Urmărire Penală și Criminalistică (dosar nr. 415/P/2002) a dispus începerea urmăririi penale față de funcționarii Bibliotecii Naționale a României și ai Filialei Batthyaneum Alba Iulia pentru săvârșirea infracțiunii de abuz în serviciu contra intereselor publice prevăzută de art. 248 comb. cu art. 248¹ Cod penal.

În urma examinării actelor de urmărire penală existente în dosarul cauzei, au fost formulate o serie de aprecieri critice cu privire la o serie de aspecte reținute de Parchet în cuprinsul ordonanței prin care s-a dispus scoaterea de sub urmărire penală a învinuiților, respectiv, a inculpatului, relevante pentru prezentul studiu.

2.2. Infracțiunea prevăzută de art. 84 din Legea nr. 182/2000

Conținut legal: „Executarea de falsuri ale bunurilor culturale mobile clasate, în scopuri comerciale sau în orice alte scopuri, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la unu la 5 ani”.

Elementul material al infracțiunii prevăzute în art. 84 din Legea nr. 182/2000, este derivat din cel al unei infracțiuni de fals: „contrafacere” sau „alterare”. Considerăm că, datorită specificului domeniului în care norma de incriminare se situează, elementul material nu poate fi reprezentat de alterare, ci numai de contrafacere. Denumită și *plăsmuire*, contrafacerea presupune confecționarea în mod artificial, în întregime, a unui lucru, creându-se aparența că aceste imitații sunt adevărate, autentice.

În concret, considerăm că infracțiunea definită de art. 84 din Legea nr. 182/2000 se poate comite și în toate modalitățile normative descrise la infracțiunea anterioară: executarea de copii, de mulaje, de tiraje postume sau executarea de facsimile. Elementul care face diferența între cele două infracțiuni nu este, așadar, cel al elementului material, ci cel al tipului de obiect care rezultă din comiterea faptei. La infracțiunea anterioară se obține o copie a obiectului mai elaborată sau mai puțin elaborată, dar întotdeauna trebuie să se respecte în legătură cu aceasta prevederile art. 26 din Legea nr. 182/2000, în conformitate cu care copiile, mulajele, tirajele postume și facsimilele executate de pe bunuri culturale mobile clasate trebuie să fie marcate vizibil pentru a nu fi confundate cu originalul. Ele vor purta mențiunea „copie”, „facsimil”, „tiraj postum”, numele autorului și anul în care au fost realizate, precum și specificarea colecției în care se află originalul.

Considerăm că infracțiunea definită de art. 84 din Legea nr. 182/2000 se va comite ori de câte ori copiile după un obiect cultural mobil nu poartă o astfel de inscripție și se creează posibilitatea de confuzie cu originalul. În acest fel, diferența dintre copie și fals este dată de inscripționarea prevăzută de lege.

2.3. Infrațiunea prevăzută de art. 85 din Legea nr. 182/2000

Conținut legal: „Degradarea, aducerea în stare de neîntrebuințare sau distrugerea unui bun cultural mobil clasat ori împiedicarea luării măsurilor de conservare sau de salvare a unui astfel de bun, precum și înlăturarea măsurilor luate constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani.

Tentativa se pedepsește”.

Infrațiunea prevăzută de art. 85 din Legea nr. 182/2000 reprezintă o variantă de specie a distrugerii, așa cum este definită în art. 217 alin. 2 C.pen. Aplicarea unuia sau a celuilalt text se va face în funcție de regimul juridic căruia i se supune bunul – obiect material. Astfel, dacă bunul este unul cultural mobil clasat, prioritate în aplicare o are prevederea din Legea nr. 182/2000. În celelalte cazuri, se vor aplica dispozițiile din Codul penal.

Totuși, nu putem să nu observăm că Legea nr. 182/2000 nu face niciun fel de referire la variantele agravate ale infracțiunii de distrugere – cea în care distrugerea, degradarea sau aducerea în stare de neîntrebuințare se săvârșește prin incendiere, explozie ori prin orice alt asemenea mijloc și dacă rezultă pericol public (caz în care pedeapsa este închisoarea de la 3 la 15 ani); cea în care distrugerea a avut consecințe deosebit de grave (pedeapsa este închisoarea de la 10 la 20 de ani și interzicerea unor drepturi); și cea în care a avut ca urmare un dezastru (pedeapsa este detențiunea pe viață sau închisoarea de la 15 la 25 de ani și interzicerea unor drepturi). Considerăm că, pentru a asigura un nivel de protecție cât mai ridicat al bunurilor care fac parte din patrimoniul cultural național, în cazul în care bunurile mobile clasate devin obiect material al acestor fapte, ar trebui să se aplice prevederile Codului penal.

2.4. Infrațiunea prevăzută de art. 86 din Legea nr. 182/2000

Conținut legal: „Degradarea, aducerea în stare de neîntrebuințare sau distrugerea din culpă a unui bun cultural mobil clasat constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la o lună la un an sau cu amenda de la 1 500 lei la 7 500 lei”.

Infrațiunea în analiză reprezintă o variantă de specie a celei de distrugere din culpă prevăzută de art. 219 C.pen. Din acest motiv, atunci când obiectul material este un bun cultural mobil clasat ca atare în condițiile stabilite de Legea nr. 182/2000, prioritate în aplicare o au dispozițiile art. 86 din Legea nr. 182/2000 și nu cele ale Codului penal. Totuși, având în vedere modul în care este formulat articolul din Legea nr. 182/2000, fără referire la variantele agravate consacrate de art. 219 alin. 3 C.pen., considerăm că, în cazul în care distrugerea bunului cultural mobil are ca urmare producerea de consecințe deosebit de grave sau chiar a unui dezastru, sancționarea fetei trebuie să se facă în baza textului art. 219 alin. 3 C.pen.

Observăm, de asemenea, că nivelul de protecție asigurat prin norma din Legea nr. 182/2000 este mai scăzut decât cel din varianta de bază din art. 219 alin. 1 C.pen., dar nu putem interpreta această situație ca fiind corespunzătoare voinței legiuitorului.

2.5. Infracțiunea prevăzută de art. 87 din Legea nr. 182/2000

Conținut legal: „Efectuarea fără certificat de export a oricăror acte sau fapte care, potrivit dispozițiilor prezentei legi, constituie operațiuni de export ilegal se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani.

Bunurile culturale mobile care au făcut obiectul exportului ilegal se confiscă și vor fi transmise în administrare instituțiilor publice specializate, cu avizul Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor.

Dacă fapta prevăzută la alin. (1) a avut ca urmare pierderea unui bun cultural mobil clasat, pedeapsa este închisoarea de la 3 la 10 ani.

Tentativa se pedepsește”.

Elementul material al infracțiunii este și el definit de art. 37 alin. 5 din Legea nr. 182/2000, în conformitate cu care, scoaterea din țară, pe orice cale, a bunurilor culturale mobile pentru care nu s-a obținut certificatul de export temporar sau definitiv, eliberat în condițiile legii, constituie *operațiune de export ilegal*.

Fapta care face obiectul prezentei analize a mai fost incriminată prin art. 8 din Ordonanța Guvernului nr. 27/1992 privind unele măsuri pentru protecția patrimoniului cultural național, dar a fost *abrogată* prin art. 1 pct. 7 lit. g) din Legea nr. 11/1994 privind unele ordonanțe ale Guvernului emise în baza Legii nr. 81/1992 privind abilitarea Guvernului de a emite ordonanțe și autorizarea contractării și garantării unor credite externe.⁹⁰

După cum o indică practica organelor judiciare, în aceste circumstanțe, s-au produs consecințe juridice deosebite.

În continuare, au fost expuse *in extenso* circumstanțele de ordin juridic în care a avut loc scoaterea peste graniță a sculpturii „Domnișoara POGANY”, aparținând sculptorului Constantin Brâncuși, precum și o serie de aprecieri cu privire la rezoluția prin care s-a dispus scoaterea de sub urmărire penală a învinuiților.

2.6. Infracțiunea prevăzută de art. 88 din Legea nr. 182/2000

Conținut legal: „Efectuarea oricăror operațiuni de export definitiv având ca obiect bunuri culturale mobile clasate, indiferent de titularul dreptului de proprietate, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 3 la 10 ani, iar bunurile se confiscă și vor fi transmise în administrare instituțiilor publice specializate, cu avizul Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor”.

Infracțiunea în analiză este una care presupune o situație premisă foarte strâns legată de cea a infracțiunii anterioare. Aceasta deoarece modalitățile sale normative reies numai din observarea categoriilor de bunuri culturale mobile care nu pot face obiectul exportului definitiv, dar și a situațiilor în care celelalte categorii pot fi exportate definitiv.

2.7. Infracțiunea prevăzută de art. 89 din Legea nr. 182/2000

Conținut legal: „Introducerea pe teritoriul statului român, precum și deținerea, comercializarea, organizarea de expoziții sau orice operație privind circulația bunurilor

⁹⁰ Publicat în “Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 65 din 14.03.1994.

culturale mobile ori provenite din dezmembrarea de bunuri culturale imobile, care fac parte din patrimoniul cultural al unui stat străin, conform dispozițiilor legale ale statului respectiv, și care au fost exportate ilegal, se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 10 ani.

Bunurile prevăzute la alin. (1) se confiscă și vor fi transmise unor instituții specializate, în vederea conservării și restituirii acestor bunuri statului din al cărui patrimoniu cultural fac parte.

În cazul infracțiunii prevăzute la alin. (1) urmărirea penală se efectuează în mod obligatoriu de către procuror.

Tentativa se pedepsește”.

Infracțiunea definită de art. 89 din Legea nr. 182/2000 se impune a fi interpretată în contextul *situației premisă* alcătuită prin prevederile cuprinse în Capitolul IX din Legea nr. 182/2000 cu denumirea: „Restituirea bunurilor culturale mobile care au părăsit ilegal teritoriul unui stat membru al Uniunii Europene”⁹¹. Capitolul reglementează restituirea de către statul român a bunurilor culturale care au părăsit ilegal teritoriul unui stat membru al Uniunii Europene, începând cu data de 1 ianuarie 1993, și transpune prevederile Directivei 93/7/CEE a Consiliului din 15 martie 1993 privind restituirea bunurilor culturale ce au părăsit în mod ilegal teritoriul unui stat membru, publicată în Jurnalul Oficial al Comunităților Europene (JOCE) nr. L 074 din 27 martie 1993. Categoriile din care trebuie să facă parte bunurile culturale ce fac obiectul acestui capitol sunt prevăzute în anexa la lege.

2.8. Infracțiunea prevăzută de art. 90 din Legea nr. 182/2000

Conținut legal: „Furnizarea de date confidentiale privind patrimoniul cultural național mobil altor persoane fizice sau juridice decât cele prevăzute la art. 15 alin. (4) și (5) constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la un an sau cu amendă”.

Infracțiunea consacrată de art. 90 din Legea nr. 182/2000 reprezintă o variantă de specie a celei de divulgare a secretului profesional prevăzută de art. 196 C.pen., în conformitate cu care, divulgarea, fără drept, a unor date, de către acela căruia i-au fost încredințate, sau de care a luat cunoștință în virtutea profesiei ori funcției, dacă fapta este de natură a aduce prejudicii unei persoane, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă.

Elementul de diferențiere rezidă tocmai situația premisă diferită a celor două infracțiuni.

2.9. Infracțiunea prevăzută de art. 91 din Legea nr. 182/2000

Conținut legal: „Trecerea unui bun cultural mobil dintr-o categorie juridică a patrimoniului cultural în alta, precum și declasarea unui bun cultural mobil, fără respectarea procedurilor prevăzute la art. 19 și 20, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la un an sau cu amendă”.

---

⁹¹ Capitolul a fost introdus de O.U.G. nr. 16/2003, iar denumirea sa a fost modificată prin Legea nr. 314/2004. Pentru analiza de față avem în vedere forma modificată prin Legea nr. 488/2006, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 10 din 08.01.2007.

Textul de incriminare al art. 91 din Legea nr. 182/2000 face trimitere ca prevedere de complinire la art. 20 din aceeași lege. În conformitate cu norma de complinire, trecerea unui bun cultural mobil dintr-o categorie a patrimoniului cultural național mobil în alta se poate face numai cu respectarea aceluiași proceduri prevăzute pentru clasare, motiv pentru care, calificarea subiectului activ este aceeași ca la varianta normativă a declasării.

2.10. Infrațiunea prevăzută de art. 92 din Legea nr. 182/2000

Conținut legal: „Efectuarea de către persoanele fizice sau juridice neautorizate, conform art. 47, a unor detecții sau săpături în siturile arheologice constituie infrațiune și se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani și confiscarea detectoarelor.

Tentativa se pedepsește”.

Infrațiunea în analiză beneficiază de situația premisă conturată de Capitolul VI al Legii nr. 182/2000: „Regimul juridic al bunurilor arheologice mobile descoperite întâmplător sau prin cercetări arheologice”. Art. 47 la care face trimitere norma de incriminare, considerându-l normă de complinire, prevede că cercetările arheologice sistematice, precum și cele preventive sau de salvare, efectuate de persoane juridice, sunt autorizate, coordonate și controlate de Comisia Națională de Arheologie și de Ministerul Culturii și Cultelor, potrivit legislației în domeniul protejării patrimoniului arheologic.

Cu ocazia analizării acestei infrațiuni, a fost semnalată **problema de necorelare** a acestei norme de incriminare cu cea prevăzută art. 26 din O.G. nr. 43/2000 care incriminează „accesul cu detectoare de metale și utilizarea lor în zonele cu patrimoniu arheologic, fără autorizarea prealabilă prevăzută de art. 5 alin. 13” din același act normativ.

Faptele incriminate de art. 26 din O.G. nr. 43/2000 și de art. 92 din Legea nr. 182/2000 se întâlnesc frecvent în practica judiciară, fiind reținute adesea în concurs cu alte infrațiuni.

Astfel, cazul brățărilor dacice este cel care a produs un puternic impact mediatic.

2.11. Infrațiunea prevăzută de art. 93 din Legea nr. 182/2000

Conținut legal: „Executarea de către persoanele fizice, fără acreditare și certificat de liberă practică, prevăzute la art. 28 alin. (2) și (3), a unor lucrări de conservare sau de restaurare de bunuri culturale mobile clasate, constituie infrațiune și se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la un an sau cu amendă”.

Norma incriminează fapte care contravin regimului juridic stabilit prin prevederile sale cu privire la conservarea și restaurarea bunurilor culturale mobile clasate.

În toate cazurile în care activitățile de restaurare se comit fără îndeplinirea cerinței de a se fi obținut în prealabil acreditarea și certificatul de liberă practică necesar, se creează o stare de pericol suficientă pentru bunurile asupra cărora se îndreaptă activitatea, motiv pentru care fapta constituie infrațiunea de la art. 93 din Legea nr. 182/2000. Dacă prin activitatea de restaurare s-a produs și o distrugere a bunului

cultural mobil clasat, se va reține în concurs și infracțiunea prevăzută de art. 85 din Legea nr. 182/2000.

2.12. Infracțiunea prevăzută de art. 94 din Legea nr. 182/2000

Conținut legal: „Funcționarea fără autorizația prevăzută la art. 28 alin. (4) a laboratoarelor sau atelierelor care execută lucrări de restaurare și conservare a bunurilor culturale mobile clasate constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la un an sau cu amendă”.

Sub aspect obiectiv, infracțiunea constă în nesocotirea prevederii normei de complinire la care art. 94 din Legea nr. 182/2000 trimite, aceea care statuează că laboratoarele și atelierelor care efectuează lucrări de conservare și restaurare a bunurilor culturale mobile clasate funcționează pe baza unei autorizații eliberate de Ministerul Culturii și Cultelor, cu avizul Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor, potrivit normelor privind autorizarea laboratoarelor și a atelierelor de conservare și restaurare.

Legiuitorul a apreciat că funcționarea laboratoarelor și a atelierelor de restaurare sau conservare este suficient de gravă pentru a constitui infracțiune. Este, așadar, o infracțiune de simplu pericol care are ca obiectiv prevenirea efectuării de intervenții asupra bunurilor aparținând patrimoniului cultural mobil în laboratoare sau ateliere care funcționează fără autorizația prevăzută la art. 28 alin. 4 din Legea nr. 182/2000.

2.13. Infracțiunea prevăzută de art. 95 din Legea nr. 182/2000

Conținut legal: „Topirea sau modificarea, sub orice formă, a bunurilor culturale mobile clasate, care sunt deținute cu orice titlu de Banca Națională a României, de Monetăria Statului sau de celelalte bănci constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la unu la 5 ani”.

Infracțiunea în analiză reprezintă o introducere sub incidența legii penale a comportamentului de nesocotire a interdicției care rezultă din prevederile art. 32 din Legea nr. 182/2000. În conformitate cu acest text legal, este interzisă topirea sau modificarea, sub orice formă, a bunurilor culturale mobile clasate, care sunt deținute cu orice titlu de Banca Națională a României, de Monetăria Statului sau de celelalte bănci.

CAPITOLUL al VI-lea
ALTE INFRAȚIUNI COMISE ÎN DOMENIUL
PATRIMONIULUI CULTURAL NAȚIONAL

Secțiunea 1
Infrațiuni la regimul arheologic

Domeniul arheologic este reglementat în principal de O.G. nr. 43/2000 privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național.

Actul normativ citat, deși este o reglementare extrapenală, cuprinde și norme de incriminare în art. 25, art. 26, art. 27, art. 31 și art. 32.

Situația premisă căreia i se suprapune oricare din comportamentele calificate drept infracțiuni reiese chiar din O.G. nr. 43/2000. Astfel, în conformitate cu art. 1 din aceasta, rolul pe care îl are este acela de a reglementa protejarea patrimoniului arheologic prin definirea regimului juridic general al descoperirilor și al cercetării arheologice.

1.1. Norma prevăzută de art. 25 din O.G. nr. 43/2000

Conținutul legal: „Efectuarea oricăror lucrări care pot afecta siturile arheologice, înaintea obținerii Certificatului de descărcare de sarcina arheologică, se consideră distrugere a monumentelor istorice și se pedepsește potrivit prevederilor legii penale”.

Așa cum se întâmplă și în alte cazuri în domeniul protejării patrimoniului cultural național, norma din art. 25 din O.G. nr. 43/2000 are valoare de normă-avertisment. Aceasta deoarece textul nu poate primi eficiență concretă în lipsa indicării exprese a unei sancțiuni la care se expune persoana care ar nesocoti dispozițiile sale.

Ca o observație generală, din analiza practicii judiciare se constată aceeași atitudine indulgentă manifestată de organele de cercetare penală față de faptele care au avut ca urmare distrugerea unor situri arheologice, ca și în cazul infracțiunilor îndreptate împotriva monumentelor istorice. De cele mai multe ori, soluțiile pronunțate sunt de scoatere de sub urmărire penală (în temeiul art. 249 C.proc.pen., al art. 262 pct. 2 lit. a, combinat cu art. 11 lit. b și art. 10 lit. b¹ C.proc. pen.), făcându-se aplicarea corespunzătoare a art. 91 C.pen.⁹².

1.2. Infracțiunea prevăzută de art. 26 din O.G. nr. 43/2000

Conținutul legal: „Accesul cu detectoare de metale și utilizarea lor în zonele cu patrimoniu arheologic, fără autorizarea prealabilă prevăzută de art. 5 alin. (13),

---

⁹² Parchetul de pe lângă Judecătoria Tecuci, Ordonanța din data de 4.08.2008, pronunțată în dosarul nr. 704/P/2008 (nepublicată).

constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoarea de la 1 la 5 ani și confiscarea detectoarelor.

Tentativa se pedepsește.”

Prealabil analizării elementului material al infracțiunii în referință, am considerat utilă prezentarea evoluției textelor legale cuprinse în O.G. nr. 43/2000 care au sancționat folosirea detectoarelor de metale.

Așa cum am învederat în cadrul analizei dispozițiilor art. 92 din Legea nr. 182/2000, acest act normativ a prevăzut de la prima apariție⁹³, faptul că *efectuarea de către persoanele fizice sau juridice neautorizate conform art. 46 a unor detecții sau săpături în siturile arheologice constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 5 ani (art. 73)*⁹⁴.

1.3. Infracțiunea prevăzută de art. 27 din O.G. nr. 43/2000

Conținutul legal: „Comercializarea detectoarelor de metale fără autorizația prevăzută de art. 5 alin. 10 constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoarea de la 1 la 5 ani și confiscarea detectoarelor.

Tentativa se pedepsește”

Elementul material în cazul acestei infracțiuni constă în comercializarea neautorizată a detectoarelor de metale. În concret, este vorba despre nerespectarea obligației care reiese din prevederile art. 5 alin. 10 din O.G. nr. 43/2000, care prevede că persoanele fizice și juridice care dețin și/sau comercializează detectoare de metale sunt obligate să obțină în prealabil autorizația inspectoratului de poliție al județului respectiv, a Direcției Generale de Poliție a Municipiului București, în a căror rază teritorială își au domiciliul sau, după caz, sediul, și să se înregistreze la aceste autorități.

1.4. Infracțiunea prevăzută de art. 31 din O.G. nr. 43/2000

Conținut legal: „Desființarea, distrugerea parțială sau degradarea siturilor arheologice care sunt monumente istorice se sancționează conform legii penale.

În cazul degradării acestora se aplică și măsura corelativă a obligării făptuitorului la refacerea părților de construcție degradate, pe baza avizului organismelor de specialitate prevăzute în prezenta ordonanță”.

La fel ca și norma din art. 25 din O.G. nr. 43/2000, și această normă are valoare de normă-avertisment.

1.5. Infracțiunea prevăzută de art. 32 din O.G. nr. 43/2000

Conținut legal: „Neanunțarea descoperirilor arheologice prilejuite de lucrările de construire ori de desființare constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 3 ani sau cu amenda de la 4.000 lei la 80.000 lei”.

Rațiunea incriminării unei atare fapte rezidă în faptul că, în nenumărate cazuri, patrimoniul arheologic al României este pus în pericol de investitorii care, de teama

⁹³ Publicat în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 530 din 27.10.2000.

⁹⁴ Art. 73 alin. 1 a fost modificat prin Legea nr. 488/2006 (publicată în “Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 10 din 08.01.2007), având forma pe care o are în prezent art. 92 alin. 1.

costurilor și a întârzierilor, nu anunță autoritățile în cazul unor descoperiri întâmplătoare.

Secțiunea a 2-a *Infrațiuni la regimul monumentelor istorice*

Regimul juridic în ceea ce privește monumentele istorice este stabilit de Legea nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice și de O.G. nr. 47/2000 privind stabilirea unor măsuri de protecție a monumentelor istorice care fac parte din Lista Patrimoniului Mondial. În același timp, au fost avute în vedere și prevederile Legii nr. 50/1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții, care conține o normă de incriminare cu incidență expresă în domeniul protejării monumentelor istorice.

Infrațiunile consacrate de cele trei acte normative au ca element caracteristic obiectul material, reprezentat de imobile care sunt monumente istorice. Sub incidența O.G. nr. 47/2000 se situează faptele care aduc atingere monumentelor istorice înscrise pe Lista Patrimoniului Mondial.

2.1. Norma prevăzută de art. 54 din Legea nr. 422/2001

Conținutul legal: „Desființarea neautorizată, distrugerea parțială sau totală, exproprierea fără avizul Ministerului Culturii și Cultelor, degradarea, precum și profanarea monumentelor istorice constituie infracțiuni și se sancționează conform legii.

În toate cazurile prevăzute la alin. (1) făptuitorul este obligat la recuperarea materialului degradat și la reconstituirea monumentului sau a părților de monument lezate, conform avizelor prevăzute de prezenta lege.”

Despre această normă juridică s-a afirmat că este lipsită de orice utilitate practică, deoarece faptele descrise de aceasta constituie oricum infracțiuni și nu prevede nimic în plus⁹⁵, în acest fel fiind doar o *normă de avertizare*.

2.2. Infrațiunea prevăzută de art. 24 alin. 1 lit. a din Legea nr. 50/1991

În art. 24, Legea nr. 50/1991 indică trei tipuri de comportamente distincte pe care le incriminează sub litere distincte⁹⁶. Ne raliem punctelor de vedere exprimate în literatura de specialitate⁹⁷ care consideră că faptele prevăzute de art. 24

---

⁹⁵ S. Almaș, „Infrațiuni prevăzute de Legea nr. 50/1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții”, în *Caiete de Drept Penal*, nr. 1/2008, pag. 61.

⁹⁶ Conținutul complet al art. 24 este următorul: (1) Constituie infracțiuni următoarele fapte:

a) executarea, fără autorizație de construire sau de desființare, ori cu nerespectarea prevederilor acesteia, a lucrărilor prevăzute la art. 3 lit. b);

b) continuarea executării lucrărilor după dispunerea opririi acestora de către organele de control competente, potrivit legii;

c) întocmirea ori semnarea proiectelor tehnice, precum și a proiectelor pentru autorizarea executării lucrărilor de construcții pentru alte specialități decât cele certificate prin diplomă universitară, în condițiile prevăzute la art. 9.

(2) Infrațiunile prevăzute la alin. (1) se pedepsesc cu închisoare de la 3 luni la 3 ani sau cu amendă de la 100 lei la 5 000 lei.

⁹⁷ S. Almaș, „Infrațiunile prevăzute de art. 24 din Legea nr. 50/1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții”, în *Caiete de Drept Penal*, nr. 1/2008, pag. 58.

reprezintă infracțiuni distincte, nefiind în prezența unei infracțiuni cu conținut alternativ. Ne fundamentăm soluția pe formularea utilizată în cele două alineate ale articolului, ambele referindu-se la „infracțiuni”.

În acest context, referirea noastră la infracțiunea prevăzută de art. 24 alin. 1 lit. a este una concordantă acestei interpretări.

Conținutul legal: „Executarea, fără autorizație de construire sau de desființare, ori cu nerespectarea prevederilor acesteia, a lucrărilor prevăzute la art. 3 lit. b), se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 3 ani sau cu amenda de la 100 lei la 5000 lei”.

Norma de complinire prevede următoarele: „Construcțiile civile, industriale, agricole, cele pentru susținerea instalațiilor și utilajelor tehnologice, pentru infrastructură de orice fel sau de oricare altă natură se pot realiza numai cu respectarea autorizației de construire, precum și a reglementărilor privind proiectarea și executarea construcțiilor, pentru: (...); b) lucrări de construire, reconstruire, extindere, reparare, consolidare, protejare, restaurare, conservare, precum și orice alte lucrări, indiferent de valoarea lor, care urmează să fie efectuate la *construcții reprezentând monumente istorice, stabilite potrivit legii.*”

După unele opinii exprimate în literatura de specialitate, ar fi de dorit ca infracțiunea din art. 24 alin. 1 lit. a din Legea nr. 50/1991 să se regăsească în Legea nr. 422/2001, act normativ care cuprinde o reglementare completă a regimului juridic al monumentelor istorice, ceea ce ar permite o circumstanțiere mai ușoară a sferei de aplicare a acestui text de incriminare⁹⁸.

Pentru existența laturii obiective a acestei infracțiuni se impune îndeplinirea cumulativă a următoarelor cerințe esențiale:

I. să se comită una dintre faptele enumerate de lege: construire, reconstruire, extindere, reparare, consolidare, protejare, restaurare conservare, sau orice altă lucrare asupra unei construcții.

II. Acțiunea asupra construcției să fie dintre cele pentru care este necesară autorizarea.

III. Activitatea să fie neautorizată sau să se realizeze cu încălcarea prevederilor autorizației

IV. construcția să aibă statut de monument istoric.

În literatura de specialitate s-a afirmat că dacă prin desfășurarea activității neautorizate s-a produs și o avariere a imobilului cu regim special, fapta va realiza și conținutul infracțiunii de distrugere prevăzută de art. 217-218 C.pen., care va intra în concurs cu infracțiunea din Legea nr. 50/1991.

Într-un alt punct de vedere, pornind de la constatarea că, raportat la valoarea lor culturală, executarea de lucrări cu privire la aceste bunuri fără autorizație nu înseamnă altceva decât o acțiune de distrugere în sensul art. 217 C.pen., s-a concluzionat că există un concurs de calificări între infracțiunea din art. 24 alin. 1 lit. a) din Legea nr. 50/1991 și cea din art. 217 C.pen., urmând a se reține infracțiunea din legea specială ori de câte ori sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege, iar nu un concurs de infracțiuni⁹⁹.

Propunem o rezolvare diferită de ambele soluții prezentate anterior. Astfel, considerăm că infracțiunea prevăzută de art. 24 alin. 1 lit. a) din Legea nr. 50/1991 trebuie reținută numai în măsura în care comportamentul antisocial rămâne un

⁹⁸ S. Almaș, *op. cit.*, pag. 61.

⁹⁹ S. Almaș, *op. cit.*, pag. 69.

comportament de simplu pericol. Când în urma desfășurării activităților interzise se produce în concret distrugerea, degradarea sau aducerea în stare de întrebuințare a imobilului monument istoric, infracțiunea care trebuie reținută este cea prevăzută de Codul penal, după caz, de art. 217 sau 218. Afirmăm aceasta, deoarece în cazul descris modalitățile normative ale infracțiunii de simplu pericol din art. 24 alin. 1 lit. a) din Legea nr. 50/1991 devin modalitățile faptice concrete ale infracțiunii de rezultat din Codul penal.

2.3. Norma din art. 11 din O.G. nr. 47/2000

Conținutul legal: „Desființarea, distrugerea parțială sau degradarea monumentelor istorice înscrise în Lista Patrimoniului Mondial se sancționează potrivit legii.”

Norma la care facem referire este una asemănătoare cu cele din art. 54 din Legea nr. 422/2001, iar comentariile formulate la analiza acesteia își mențin valabilitatea și în cazul de față. În aceste condiții, singurele norme de incriminare care pot avea activitate concretă în domeniul protejării monumentelor istorice sunt conținute de art. 24 alin. 1 lit. a din Legea nr. 50/1991 și de Codul penal care au incidență generală.

Secțiunea a 3-a

Infracțiuni la regimul muzeelor și colecțiilor publice

Regimul juridic în ceea ce privește muzeele și colecțiile publice este instituit prin Legea nr. 311/2003, Legea muzeelor și a colecțiilor publice.

Observăm că, și de această dată, art. 36 al legii cuprinde numai norme de avertizare:

„Distrugerea, degradarea sau aducerea în stare de neîntrebuințare, cu intenție, a bunurilor mobile din patrimoniul muzeelor și al colecțiilor publice, clasate sau neclasate în patrimoniul cultural național, precum și distrugerea, degradarea sau aducerea în stare de neîntrebuințare, cu intenție, a imobilelor care sunt monumente istorice constituie infracțiuni și se pedepsesc în conformitate cu prevederile legale în vigoare.

Executarea de falsuri după bunuri culturale, în scopul comercializării sau în orice alt scop, constituie infracțiune și se pedepsește în conformitate cu prevederile legale în vigoare, referitoare la bunuri culturale clasate în patrimoniul cultural național”.

Secțiunea a 4-a

Infracțiuni la regimul fondului arhivistic național

Regimul juridic privind protecția fondului arhivistic este înscris în Legea nr. 16/1996.

În conformitate cu art. 26 din Legea nr. 16/1996, nerespectarea dispozițiilor prezentei legi atrage, după caz, răspunderea contravențională, civilă sau penală, iar normale care ar trebui să atragă răspunderea penală sunt cuprinse în art. 27 și 28.

Art. 27, însă, cuprinde numai o normă-avertisment cu următorul conținut: „Sustragerea, distrugerea, degradarea ori aducerea în stare de neîntrebuințare a

documentelor care fac parte din Fondul Arhivistic Național al României constituie infracțiune și se pedepsește conform prevederilor Codului penal”. Cu alte cuvinte, textul art. 27 din Legea nr. 16/1996 avertizează pe cel care adoptă un comportament ce contravine regimului juridic stabilit în legătură cu protecția patrimoniului arhivistic că se expune sancțiunilor prevăzute de Codul penal, după caz, în art. 208, 209, art. 217-219 sau 242. În aceste condiții, norma supusă analizei nu este o normă de incriminare ce poate dobândi eficiență concretă. Singura care poate dobândi o astfel de eficiență dintre cele cuprinse în Legea nr. 16/1996 este norma din art. 28.

Infracțiunea prevăzută de art. 28 din Legea nr. 16/1996

Conținutul legal: „Scoaterea peste graniță a documentelor care fac parte din Fondul Arhivistic Național al României sau înstrăinarea acestora către persoane fizice sau persoane juridice străine, fără autorizarea Arhivelor Naționale, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 3 la 7 ani, dacă fapta nu constituie o infracțiune mai gravă.

Tentativa se pedepsește”.

În acest domeniu al asigurării respectării regimului juridic instituit pentru protecția patrimoniului arhivistic național, s-a instituit o procedură administrativă prealabilă de autorizare, pentru a se preveni pierderea iremediabilă a unor documente care prezintă un interes arhivistic deosebit.

CONCLUZII ȘI PROPUNERI DE LEGE FERENDA

Din toate cele ce au precedat, în opinia noastră, reiese cu claritate faptul că problema protecției penale a patrimoniului cultural național este departe de a fi una rezolvată sub aspectul constatării eficienței concrete în foarte multe din cazurile de gravitate socială deosebită.

La această concluzie ne conduc diferite elemente, unul dintre ele fiind însăși situația cadrului de reglementare în domeniu. Astfel, așa cum am subliniat, există dificultăți de clarificare a dimensiunilor valorii sociale de protejat prin normele de incriminare, deoarece componentele patrimoniului se află sub reglementarea unor acte normative cu incidență sectorială, adeseori *necorelate între ele*. Dar, chiar dacă se ajunge la perceperea corectă și completă a valorii sociale de protejat, inclusiv prin intermediul normelor juridice penale, este foarte greu ca acestea să aibă eficiență concretă, deoarece ele însele se află răspândite în diferite acte normative, fapt ce favorizează *concursurile de reglementare*, ce trebuie delimitate de concursurile (ideale sau reale) de infracțiuni. În ultimii ani s-a manifestat o tendință de sporire artificială a concursului de texte penale, ceea ce relevă o tehnică legislativă defectuoasă, susceptibilă de controverse și dificultăți în aplicarea legii penale, mai ales în condițiile în care legea penală română nu cuprinde dispoziții explicite privind modul de soluționare a pluralității de norme reglementând o materie identică.

Depășind, ipotetic, și acest inconvenient, ajungem la o altă problemă, aceea a percepției corecte a prevederilor normelor de incriminare sau a celor de avertizare cu privire la suportarea unor consecințe de tip penal, norme active în prezent. Afirmăm aceasta deoarece, deși în practică, așa cum am observat deja, se procedează la încadrarea juridică prin referire la aceste norme, eficiența lor se rezumă la atenționarea celui care ar intenționa să adopte un astfel de comportament, cu privire la existența unei norme de incriminare, situată în Codul penal sau într-un alt act normativ. Elocvent în acest sens este textul art. 54 din Legea nr. 422/2001, republicată, potrivit căruia, „desființarea neautorizată, distrugerea parțială sau totală, exproprierea fără avizul Ministerului Culturii și Cultelor, degradarea, precum și profanarea monumentelor istorice constituie infracțiuni și se sancționează conform legii”.

Despre această normă juridică s-a afirmat că este lipsită de orice utilitate practică, deoarece faptele descrise de aceasta constituie oricum infracțiuni și nu prevede nimic în plus, în acest fel fiind doar o *normă de avertizare*. Simpla trimitere la prevederile „legii” nu prezintă un grad de determinare suficient de mare pentru a fi în prezența unei norme de trimitere, neputând deveni independentă de norma/normele la care face trimitere. O altă critică formulată cu privire la o atare tehnică normativă constă în aceea că este inadmisibil ca sancțiunile pentru componentele alternative descrise de lege să fie identificate în acte normative diferite, altfel spus, ca o singură normă de referire să conțină mai multe norme complinitoare în subordinea și dependența cărora intră.

În aceste condiții, concluzia la care ajungem este aceea că, în domeniul protecției penale a patrimoniului cultural național, există încă multe neclarități și inconsecvențe,

fapt ce a ocazionat pierderea unor bunuri de interes deosebit, cazuri mediatizate, însă, după ce rezultatul este, de cele mai multe ori, ireversibil.

Acestea fiind observațiile noastre, considerăm că este oportun să formulăm unele propuneri de îmbunătățire a cadrului de reglementare în domeniul protecției penale a patrimoniului cultural național în România.

O primă propunere vizează un proiect legislativ de mare amploare și de mare impact în domeniul de interes, și anume, elaborarea unui **Cod al patrimoniului cultural național**¹⁰⁰, după modelul celui italian și al celui francez, care au fost prezentate în capitolul rezervat elementelor de drept comparat.

Din punct de vedere al gradului de complexitate și de eficacitate, literatura de specialitate¹⁰¹ a identificat patru forme de codificare:

- (a) *Compilarea* care constă în ordonarea cronologică a tuturor textelor care tratează aceeași materie;
- (b) *Consolidarea* care se utilizează în țările anglo-saxone și în dreptul comunitar și care constă în reluarea într-o singură lege a textelor anterioare pe care le modifică. Efectele sale se limitează la o arie restrânsă, uneori chiar la o singură lege care este regrupată cu modificările și completările sale ulterioare;
- (c) *Codificarea à droit constant*, practică de Franța, care constă în adunarea tuturor normelor existente în legislația referitoare la o anumită materie, ocazie cu care trebuie modernizat limbajul și pot fi suprimate o serie de norme și instituții de drept. Această varietate de codificare nu se identifică nici cu o simplă compilație, dar nici cu o reformă legislativă;
- (d) *Codificarea reformatoare* care, așa cum indică denumirea, tinde nu numai să adune textele existente într-o ordine logică, dar și să le reformeze.

Varianta de Cod al patrimoniului cultural național pentru care milităm este reformatoare; este o variantă care nu se va rezuma numai la gruparea unor texte de lege, ci va realiza o modernizare și modificare a normelor juridice, o adaptare la cerințele evoluției sociale și politice. Altfel spus, prin codificare trebuie să se realizeze și un proces de *novare a reglementărilor juridice*, nu numai o activitate de integrare a unor acte normative într-o reglementare unică¹⁰².

Într-un astfel de act normativ, așa cum se întâmplă și cu cele invocate ca termeni de comparație, ar fi indispensabil, în opinia noastră, să se regăsească și normele de incriminare care să sancționeze comportamentele de gravitate ridicată ce contravin regimului instituit de către el. În acest fel, s-ar evita inconvenientele constatate în prezent: paralelismele, poziționarea normelor de complinire în alte acte normative decât cel în care se află norma de incriminare, etc. Un alt avantaj ar fi acela că o astfel de construcție normativă ar fi de natură să contribuie la realizarea în concret a unei protecții integrate a patrimoniului cultural național și, în plus, vor fi acoperite și componente care, în prezent, nu sunt reglementate, așa cum sunt peisajele.

---

¹⁰⁰ Conform art. 26 din cadrul *Secțiunii a 3-a "Elaborarea codurilor și a altor legi complexe"* din cadrul Legii nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă, republicată, „în cazul proiectelor de coduri sau al altor legi complexe, anume determinate, la inițiativa Parlamentului ori a Guvernului se pot constitui la Consiliul Legislativ sau sub coordonarea acestuia comisii de specialitate pentru elaborarea proiectelor respective” (alin. 1). În cadrul aceluiași articol se precizează totodată că aceste comisii de specialitate „vor întocmi, pe baza unor studii și documentări științifice, **teze prealabile** care să reflecte concepția generală, principiile, noile orientări și principalele soluții ale reglementărilor preconizate” (alin. 3). „După aprobarea tezelor de către Guvern comisia de elaborare va proceda la redactarea textului viitorului act normativ” (art. 27).

¹⁰¹ M. Grigore, *op.cit.*, pag. 311-313.

¹⁰² M. Grigore, *op.cit.*, pag. 315.

Se impune în același timp și cerința elaborării unor texte simple și clare, întrucât, în funcție de calitatea elaborării textelor de drept penal se află nu numai gradul de adresabilitate a normei penale, dar și aptitudinea ei de a evita arbitrariul judiciar, favorizat întotdeauna de exprimările vagi și imprecise ale legii¹⁰³.

De altfel, un cod reprezintă un corp coerent de texte înglobând, conform unui plan sistematic, ansamblul regulilor referitoare la o materie. Imperativul coerenței legislației presupune ca un domeniu să fie reglementat în ansamblul său de un singur act normativ. De asemenea, claritatea legislației nu poate fi asigurată doar prin calitatea redacțională a actelor normative, ci presupune și accesibilitatea acestor acte, în acord cu exigențele constituționale legate de garantarea drepturilor substanțiale.

Pe de altă parte, principiul legalității - un adevărat postulat constituțional - presupune, la rândul său, reguli sistematizate, clare și coerente care să guverneze respectivul domeniu, în așa fel încât sistemul normativ să fie înțeles de toți și, prin urmare, în mod facil controlabil. Destinatarii legii trebuie să poată cunoaște fără ambiguitate drepturile și obligațiile care le sunt conferite, respectiv impuse prin lege, iar legea trebuie să fie previzibilă.

Nu poate fi negată dificultatea acestui demers legislativ din cauza anvergurii sale. În acest context, limitele practice ale procesului de codificare sunt date de faptul că nu pot fi codificate absolut toate dispozițiile legale dintr-un anumit domeniu. Excepțiile se justifică prin aceea că specificitatea unor reguli nu fundamentează soluția codificării lor. Cu toate acestea, codificarea reprezintă un aspect indispensabil al facilitării cunoașterii directe a materiilor și textelor dintr-un domeniu, fiind, așadar, o necesitate tehnică.

Pe lângă constituirea unei baze clare și ordonate de texte aflate în vigoare, un alt beneficiu al demarării procesului de codificare constă în acela că este un bun prilej de a reforma actele normative incidente domeniului protejării patrimoniului cultural național.

Prin adoptarea unui astfel de cod se va realiza dezideratul utilizării unei terminologii unitare pentru aceleași realități juridice, instituții, principii și concepte juridice, reducându-se astfel riscul interpretării lor diferențiate.

Enumerăm în continuare câteva acte normative principale ale căror prevederi necesită corelare și armonizare într-un cadru legal unitar: *Legea 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice, republicată*; *Ordonanța de Guvern nr. 43/2000 privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național, republicată, cu modificările și completările ulterioare*; *Ordonanța Guvernului nr. 47/2000 privind stabilirea unor măsuri de protecție a monumentelor istorice care fac parte din Lista Patrimoniului Național, cu modificările și completările ulterioare*; *Legea nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil, republicată*; *Legea nr. 311/2003, Legea muzeelor și a colecțiilor publice, republicată*; *Legea nr. 16/1996, Legea Arhivelor Naționale, cu modificările și completările ulterioare*.

De asemenea, la elaborarea noului cod este imperios necesară înlăturarea concursurilor de reglementări generate de diferite prevederi normative aplicabile aceleiași materii, exemplificative în acest sens fiind textele de incriminare prevăzute de art. 92 din *Legea nr. 182/2000* și de art. 26 din *O.G. nr. 43/2000*, referitoare la accesul cu detectoare de metale și utilizarea lor în zonele cu patrimoniu arheologic.

---

¹⁰³ N. Giurgiu, *Legea penală și infracțiunea*, Editura Gama, Iași, 1996, pag. 29

Structura Codului patrimoniului cultural național va trebui concepută astfel încât să fie în corelație cu elementele de noutate și cu soluțiile legislative identificate în lucrările de specialitate. Structura pe care o propunem este similară celei consacrate de Codul patrimoniului francez. Astfel, Codul patrimoniului cultural național va conține o parte comună - „Dispoziții comune referitoare la patrimoniul cultural național”, în care sunt definite conceptele fundamentale cu care operează domeniul ocrotirii juridice a patrimoniului cultural, după care, componentelor sectoriale ale acestuia le sunt rezervate părți distincte: „Monumente istorice, situri și zone protejate”, „Arheologie”, „Patrimoniul cultural național mobil”, „Muzeu”, „Arhive”, „Biblioteci”, „Dispoziții tranzitorii, abrogări și intrarea în vigoare”. Dispozițiile cu caracter penal vor fi prevăzute în cadrul fiecărei părți, cu privire la relațiile sociale pe care le reglementează.

Deoarece această primă propunere a noastră este una care necesită eforturi susținute și derulate pe termen lung, celelalte propuneri formulate pe parcursul întregii cercetări științifice și pe care urmează să le sistematizăm în cele ce urmează, prezentându-le pe cele mai importante, vizează reconsiderarea unor soluții adoptate de legiuitor în diferitele acte normative care reglementează în prezent domeniul protecției patrimoniului cultural național în România, cu accentuarea deficiențelor existente în planul normelor de incriminare incidente în materia dedusă analizei.

În cadrul primului capitol al lucrării, am consacrat un amplu spațiu analizei instrumentelor juridice internaționale care reglementează domeniul protejării patrimoniului cultural. O observație deosebit de importantă este aceea că, în cvasitotalitatea cazurilor, legiuitorul român încalcă prevederile art. 22 alin. 6 din Legea nr. 590/2003 privind tratatele, în conformitate cu care, în cazul tratatelor ale căror dispoziții implică modificarea sau completarea unuia sau mai multor acte normative în vigoare, actul normativ de ratificare, aprobare, aderare sau acceptare va include prevederi exprese, *cu trimiteri clare*, prin care se modifică sau se completează dispozițiile actelor normative respective, pentru asigurarea concordanței cadrului legislativ intern cu prevederile tratatului. Invocăm în acest sens, Legea nr. 285/2006 care nu conține decât un articol unic prin care se consacră ratificarea celui de *Al doilea Protocol la Convenția de la Haga din 1954 pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat, adoptat la Haga la 26 martie 1999*, în condițiile în care, în capitolul al IV-lea al acestui instrument juridic internațional, cu privire la răspunderea penală, se prevede că fiecare parte va adopta măsurile necesare pentru a incrimina în sistemul de drept național infracțiunile prevăzute la art. 15 alin. (1), pentru a stabili sancțiunile aferente acestora (art. 15 alin. 2, art. 21), precum și a jurisdicției asupra infracțiunilor prevăzute în art. 15.

În ceea ce privește *Convenția europeană privind infracțiunile asupra bunurilor culturale, semnată la Delphi, în data de 23 iulie 1985*, având în vedere că România nu și-a exprimat consimțământul de a deveni parte la această Convenție, propunem de *lege ferenda* incriminarea în legislația noastră internă a următoarelor fapte reținute de Convenție:

(i) *achiziționarea, prin neglijență evidentă, a unor bunuri culturale obținute ca urmare a unui furt sau a unei infracțiuni privind dreptul de proprietate, alta decât furtul;*

(ii) *achiziționarea de bunuri culturale inalienabile, în temeiul legislației naționale, atunci când achizitorul știa că erau inalienabile.*

În urma **analizei legislației franceze în materie**, cu prevalență a dispozițiilor Codului penal francez și a Codului patrimoniului și a comparării regimului

sanționator al unor fapte care aduc atingere anumitor componente ale patrimoniului cultural al Franței și al României, au fost reținute următoarele:

În materia *muzeelor*, considerăm că este demn de reținut și, eventual, de adaptat la particularitățile legislative ale țării noastre, mecanismul de atribuire și de retragere a denumirii „*musée de France*”, denumire ce poate fi atribuită, la cerere, nu numai colecțiilor permanente ce aparțin statului sau unei alte persoane juridice de drept public, ci și unei persoane juridice de drept privat fără scop patrimonial. În aceeași ordine de idei, urmează a fi reținută, în mod corelativ, și incriminarea faptei săvârșite de fondatorul sau de conducătorul de drept sau de fapt al unei instituții ce nu beneficiază de denumirea „*musée de France*” de a o utiliza sau de a lăsa să se utilizeze această denumire în interesul respectivei instituții.

În ceea ce privește *monumentele, siturile și ariile protejate*, propunem introducerea ca infracțiune și în legislația românească a faptei de nesocotire a prevederilor legale referitoare la înstrăinarea unui imobil clasat monument istoric sau a unui bun mobil clasat în tezaur, fără ca prin aceasta să se pricinuiască pierderea pentru patrimoniul cultural național sau pentru fondul arhivistic național a unui bun care, potrivit legii, face parte din acel patrimoniu sau fond.

În prezent, atât Legea nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice, republicată, cât și Legea nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil, sancționează cu nulitatea absolută a vânzării, nerespectarea dispozițiilor legale referitoare la exercitarea dreptului de preempțiune de către statul român la cumpărarea imobilelor monument istoric și a bunurilor mobile clasate în tezaur. Pe lângă această sancțiune, Legea nr. 422/2001, republicată, prevede că încălcarea de către proprietar a acestei obligații constituie contravenție și este sancționată cu amendă de la 4 000 lei la 8 000 lei (art. 55 alin. 1 lit. b și alin. 2). Precizăm, totodată, că Legea nr. 182/2000, republicată, nu prevede, în afară de sancțiunea nulității absolute a vânzării, o sancțiune aplicabilă proprietarului bunului cultural mobil clasat în tezaur sau intermediarului care a nesocotit dispozițiile art. 35 alin. 1 din lege¹⁰⁴, așa cum o face Legea nr. 422/2001, ci se rezumă la a stabili doar o serie de contravenții în sarcina operatorilor economici autorizați în comercializarea bunurilor culturale mobile (art. 78 alin. 1 lit. c), d), i) și j), alin. 3 și alin. 4).

Un alt aspect pe care l-am considerat demn de a fi subliniat a fost regimul deopotrivă de sever aplicabil realizării fără autorizație a oricărei intervenții (construcție nouă, demolare, transformare sau modificare) de natură să afecteze aspectul unui imobil situat în câmpul de vizibilitate al unui edificiu clasat ca monument istoric sau aflat în procedură de clasare, în condițiile în care, în prezent, atât Legea nr. 422/2001, cât și Legea nr. 50/1991, republicată, cu modificările și completările ulterioare, nu conțin dispoziții penale decât cu privire la o serie de fapte care aduc atingere monumentelor istorice, fără a putea fi extinsă această protecție penală și la imobilele situate în zonele de protecție a acestora, așa cum se întâmplă în cazul Franței.

Un alt reper reținut ca propunere de lege ferenda constă în dispozițiile art. art. L624-4 din Codul patrimoniului care incriminează fapta oricărei persoane de a înstrăina sau de a obține un bun mobil clasat, cu încălcarea dispozițiilor legale

---

¹⁰⁴ Conform acestui text legal, „vânzarea publică a bunurilor culturale mobile aflate în proprietate privată sau intermedierea vânzării se efectuează numai prin operatori economici autorizați, cu respectarea prevederilor acestei legi”.

referitoare la regimul juridic al obiectelor mobile clasate aparținând statului, unei unități administrativ-teritoriale ori unui așezământ public sau de utilitate publică. În mod corespunzător, am recomandat incriminarea faptei de încălcare a dispozițiilor art. 33 din Legea nr. 182/2000, republicată, potrivit căror bunurile culturale mobile clasate, aflate în proprietate publică a statului sau a unităților administrativ-teritoriale, sunt inalienabile, inesesizabile și imprescriptibile.

O altă infracțiune ce urmează a fi avută în vedere cu proxima modificare legislativă Legii nr. 422/2001, respectiv a Legii nr. 182/2000, este de fapt o variantă de specie a infracțiunii de neglijență în serviciu și care constă în fapta unui conservator sau custode care, în condiții de neglijență gravă, lasă să se distrugă, demoleze, mutileze, degradeze sau să se sustragă fie un imobil, fie un bun mobil clasat (art. L624-6 din Codul patrimoniului).

Dintre infracțiunile prevăzute de **Legea federală elvețiană privind transferul internațional de bunuri culturale**, am considerat util să semnalăm incriminarea prevăzută de art. 24 a faptei persoanei care, fie cu intenție, fie din culpă, importă, vinde, distribuie, achiziționează sau exportă bunuri culturale furate sau al căror proprietar a fost deposedat fără voie. În acest context, am subliniat faptul că această dispoziție legală îi obligă pe cei care intenționează să efectueze operațiunile anterior menționate, să depună în prealabil o serie de diligențe pentru a verifica originea licită a bunurilor culturale, în absența depunerii acestora fiind pasibili de a intra sub incidența dispozițiilor penale.

Sistemul legislativ italian (Codul bunurilor culturale și peisajului) este în mod justificat considerat ca etalon, reușind în mod admirabil să asigure pârghiile legale pentru ocrotirea unuia dintre cele mai recunoscute și valoroase patrimonii naționale.

Remarcabila preocupare a legiuitorului italian pentru protejarea și conservarea bunurilor de un deosebit interes cultural, transpare și din instituirea obligativității obținerii autorizării pentru intervenții de risc ridicat asupra acestor bunuri. Între activitățile care necesită autorizare, reținem pentru o viitoare îmbunătățire a legislației noastre în materie: mutarea, chiar și temporară, a bunurilor culturale mobile; dezmembrarea colecțiilor, seriilor și culegerilor; mutarea bunurilor culturale datorată schimbării domiciliului sau sediului deținătorului¹⁰⁵.

Dintre interdicțiile menite să prevină degradarea unor bunuri de interes cultural deosebit, prevăzute de Codul italian al bunurilor culturale și peisajului, cea care urmează în mod obligatoriu să fie expres menționată în Legea nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice, republicată, este interdicția expunerii neautorizate a pancartelor sau a altor mijloace de publicitate pe clădirile și în zonele de protecție a unor bunuri culturale, de-a lungul străzilor din apropierea clădirilor de patrimoniu și a zonei de protecție a acestora. Autorizația va putea fi emisă numai în situațiile în care expunerea nu va dăuna aspectului sau decorului.

Am remarcat, totodată, faptul că preocuparea legiuitorului italian pentru protejarea bunurilor culturale merge până la a evalua și eticheta ca infracțiuni faptele de folosire ilicită a bunurilor culturale, fiind pasibilă de sancțiuni penale orice persoană care schimbă destinația bunurilor culturale (indicate la art. 10) pentru o folosire incompatibilă cu caracterul lor istoric, artistic.

---

¹⁰⁵ Încălcarea acestei interdicții constituie infracțiune (art. 171 din Codul italian al bunurilor culturale și peisajului)

După cum s-a putut constata, sancțiuni penale drastice sunt aplicate oricărei persoane care nu respectă dispozițiile date de ministerul de resort emise pentru a evita punerea în pericol a integrității bunurilor culturale imobile, a perspectivei, a luminii, precum și a condițiilor ambientale și de decor.

În materie de înstrăinare, Codul italian al bunurilor culturale și peisajului, la fel ca și Codul patrimoniului francez, incriminează fapta de a nu comunica, în termen legal, actele de transferare a proprietății sau de schimbare a calității de detentor de bunurilor culturale, precum și fapta de a înstrăina un bun cultural asupra căruia statul are drept de preempțiune la vânzare, înainte de temenul prevăzut de lege. Și în opinia noastră, aceste fapte cu caracter antisocial, aduc atingeri semnificative sau pun în pericol real patrimoniul cultural național, motiv pentru care se impune includerea acestora și în legislația noastră.

Legislația italiană este în măsură să se constituie ca referință și privința normei de incriminare a faptei de falsificare a operelor de artă, care, prin varietatea modalităților normative prevăzute de Codul italian al bunurilor culturale și peisajului, este aptă să asigure o protecție net superioară obiectelor culturale autentice. Sunt, de asemenea, demne de reținut și dispozițiile legale care stabilesc și o măsură de publicitate specială în cazul hotărârii de condamnare pentru infracțiunile de falsificare sau asimilate, aceasta urmând a fi publicată în trei ziare naționale, desemnate de către judecător și editate în trei localități diferite.

În ceea ce privește legislația noastră națională în vigoare, vom proceda la evidențierea inadvertențelor și a lipsei de corelare cu dispozițiile comunitare care sunt de imediată aplicare (cazul regulamentelor U.E.) a normelor legale existente în **Legea nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil, republicată**.

Astfel, deși Legea nr. 182/2000 a fost supusă unor modificări în repetate rânduri și a fost republicată chiar recent, există încă multe aspecte asupra cărora s-ar impune o reflectare.

Cu privire la prevederea cuprinsă în *art. 83* din Legea nr. 182/2000 care incriminează executarea de copii, mulaje, tiraje postume sau facsimile de pe bunuri culturale mobile clasate, fără acordul scris al titularului dreptului de administrare ori al proprietarului, propunem să se facă o diferențiere în ceea ce privește nivelul de pericol social abstract între cazurile în care faptele privesc un bun care face parte din tezaurul patrimoniului cultural și faptele care privesc bunuri ce se înscriu în fondul acestui patrimoniu. Este adevărat că o astfel de diferențiere se poate face pe cale interpretării judiciare a normei de incriminare, dar propunerea noastră este de natură să asigure echitate în aplicarea acestei norme.

Cu ocazia analizării infracțiunii prevăzute de *art. 87* din Legea nr. 182/2000, am remarcat formularea simetrică a normei de incriminare care, după completarea cu definiția legală contextuală pe care o oferă, are următorul conținut: „Efectuarea fără certificat de export a oricăror acte sau fapte care, potrivit dispozițiilor prezentei legi, constituie scoaterea din țară, pe orice cale, a bunurilor culturale mobile pentru care nu s-a obținut certificatul de export temporar sau definitiv, eliberat în condițiile legii”. Din acest motiv, considerăm că este necesară reformularea textului de incriminare.

În privința infracțiunii prevăzute de *art. 88* din Legea nr. 182/2000, am formulat critici în privința formulării lacunare a textului de incriminare, deoarece vizează orice operațiune de export definitiv a unui bun cultural mobil, deși, așa cum am reliefat în

studiul situației premisă, sunt și cazuri în care exportul definitiv se poate face în mod legal.

Din acest motiv, considerăm că se impune o reformulare a textului în sensul înscrierii unei cerințe esențiale pentru conturarea laturii obiective: aceea ca fapta să fie comisă fără existența unui certificat de export definitiv, trebuind însă să existe un certificat de export temporar.

Pentru ca dispozițiile de drept penal substanțial în materia supusă analizei să devină pe deplin aplicabile, considerăm că este necesară inițierea unei hotărâri de Guvern care să reglementeze regimul circulației bunurilor culturale mobile în afara teritoriului României, act normativ care să realizeze armonizarea legislației noastre interne în domeniul circulației bunurilor culturale mobile în cadrul Comunității Europene și în afara spațiului Comunității Europene, cu prevederile Regulamentelor Comisiei Comunității Europene – Regulamentul nr. CEE nr. 752/1993, modificat prin Regulamentul CEE nr. 1526/1998 și nr. 656/2004 pentru aplicarea Regulamentului (CE) nr. 116/2009 din 18 decembrie 2008 privind exportul bunurilor culturale - (versiune codificată).

Având în vedere propunerile avansate, în sensul operării unei distincții între circulația bunurilor culturale mobile în interiorul UE și cea în afara granițelor UE, considerăm că se impune modificarea corespunzătoare a dispozițiilor art. 37, precum și a celor cuprinse în art. 87 din Legea nr. 182/2000, republicată și propunem ca actualul art. 88 din același act normativ să aibă următoarea formulare:

„(1) Nerevenirea pe teritoriul României a bunurilor culturale mobile ce au părăsit teritoriul României în baza unui certificat de liberă circulație, la termenul stabilit prin certificatul de liberă circulație constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 3 la 10 ani, iar bunurile se confiscă și vor fi transmise în administrare instituțiilor publice specializate, cu avizul Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor.

(2) Nerevenirea pe teritoriul României a bunurilor culturale exportate temporar, la termenul stabilit prin certificatul de export constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 3 la 10 ani, iar bunurile se confiscă și vor fi transmise în administrare instituțiilor publice specializate, cu avizul Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor”.

Un alt aspect semnalat a constatat în faptul că infracțiunea prevăzută de art. 92 din Legea nr. 182/2000 ridică o problemă de corelare cu cea din art. 26 din O.G. nr. 43/2000 care incriminează „accesul cu detectoare de metale și utilizarea lor în zonele cu patrimoniu arheologic, fără autorizarea prealabilă prevăzută de art. 5 alin. 13” din același act normativ. Din analiza efectuată, rezultă, fără echivoc, coexistența a două norme cu caracter penal care reglementează concomitent, dar în mod diferit, aceeași materie penală. Diferența dintre cele două norme care incriminează efectuarea de detecții în siturile arheologice rezidă în nivelul de pericol social abstract reflectat în intervalul special de sancționare (închisoare de la 1-5 ani, în cazul art. 26 din O.G. nr. 43/2000, față de 2-7 ani, în cazul art. 92 din Legea nr. 182/2000).

Pentru motivele pe larg expuse în cuprinsul lucrării, apreciem că, pentru a înlătura concursul de texte penale, este imperios necesară abrogarea art. 92 din Legea nr. 182/2000 și, corelativ acestui demers, modificarea 26 din O.G. nr. 43/2000 care ar urma să aibă următorul conținut:

„(1) Efectuarea de către persoanele fizice sau juridice neautorizate, conform art. 5 alin. (13), a unor detecții sau săpături în siturile arheologice, în zonele de interes arheologic

prioritar și în zonele cu patrimoniu arheologic reperat constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani și confiscarea detectoarelor.

(2) *Tentativa se pedepsește.*"

Referitor la dispoziția specială de reparație prevăzută de art. 99 din Legea nr. 182/2000, întrucât s-a constatat că au existat numeroase cazuri în care, instanțele judecătorești au dispus, în mod netemeinic și nelegal, restituirea către pseudoproprietari (sau urmașii acestora) a numeroase bunuri arheologice și numismatice din metale prețioase, provenite din descoperiri întâmplătoare, reunite în tezaure, sau piese izolate, care nu au fost declarate și depuse de descoperitori, conform prevederilor Codului Civil sau ale legislației privind patrimoniul cultural, pe care și le-au însușit, așadar, în mod ilegal.

Reiterăm, cu această ocazie, propunerea avansată de reputați specialiști în materie¹⁰⁶ și anume, completarea dispozițiilor art. 99 ale Legii nr. 182/2000, republicată, în sensul introducerii alineatului 4, cu următorul cuprins:

"(4) Piese arheologice și numismatice din metale prețioase, provenite din descoperiri întâmplătoare, care nu au fost anunțate conform dispozițiilor legale în vigoare la acea dată și care au fost confiscate de la persoanele ce și le-au însușit în mod ilicit, rămân în proprietatea publică a statului".

În vederea prevenirii și combaterii traficului ilicit de bunuri culturale mobile, apreciem că se impune înființarea în cadrul Ministerului Culturii, Cultelor și Patrimoniului Național a unei direcții cu atribuții în domeniul *monitorizării circulației bunurilor culturale mobile*.

Cu privire la **domeniul monumentelor istorice**, componentă deosebit de importantă a patrimoniului cultural național, trebuie să se revadă situația normelor cuprinse în Legea nr. 422/2001, republicată și în O.G. nr. 47/2000 privind stabilirea unor măsuri de protecție a monumentelor istorice care fac parte din Lista Patrimoniului Mondial, cu modificările și completările ulterioare. Aceasta deoarece cele două acte normative conțin numai norme de avertisment, fiind dificil însă să se identifice dispozițiile penale asupra cărora avertizează. Mai mult decât atât, considerăm că atunci când imobilul obiect material este unul înscris în Lista UNESCO a Patrimoniului Mondial, nivelul de pericol social generic (abstract) este mai mare, având în vedere valoarea deosebită pe care o prezintă, fapt ce ar trebui să se reflecteze într-un regim de presiune corespunzător.

Întrucât, în practica administrativă, au fost înregistrate numeroase cazuri în care monumente istorice reprezentative pentru patrimoniul cultural național au fost în mod nelegal declassate în scopul înlăturării obstacolelor ce derivau din statutul de monument istoric al respectivului imobil (fie raportate la intervențiile asupra imobilului, fie chiar la demolarea acestuia), propunem incriminarea în Legea nr. 422/2001 a faptei de declassare a unui monument istoric, fără respectarea procedurilor prevăzute de acest act normativ, așa cum, de altfel, Legea nr. 182/2000, a prevăzut în art. 91 faptul că declassarea unui bun cultural mobil, fără respectarea procedurilor prevăzute la art. 19 și 20, trage răspunderea penală.

În ceea ce privește *infracțiunea prevăzută de art. 24 alin. 1 lit. a din Legea nr. 50/1991 privind autorizarea executării construcțiilor și unele măsuri pentru realizarea locuințelor*, republicată, cu modificările și completările ulterioare, opinăm că, având în

---

¹⁰⁶ Aug. Lazăr; E. Oberländer-Târnoveanu.

vedere rațiunea care a stat la baza instituirii de către legiuitor, prin intermediul Legii nr. 422/2001, a zonei de protecție a monumentelor istorice, și anume, asigurarea conservării integrate și punerea în valoare a monumentului istoric și a cadrului său construit sau natural, propunem *de lege ferenda* revenirea art. 3 lit. b din Legea nr. 50/1991 la forma avută anterior modificării aduse de O.U.G. nr. 214/2008.

Un alt caz de necorelare a textelor legale este acela în care prevederile art. 4 alin.1 lit. c) ale Legii nr. 50/1991, republicată, cu modificările și completările ulterioare, stabilesc competența Primarului General în ceea ce privește emiterea autorizațiilor de construire/desființare pentru monumente istorice, în timp ce dispozițiile art. 48 lit. d) din Legea nr.422/2001, republicată, conferă competențe în acest sens Consiliului General al Municipiului București.

Astfel, în vederea clarificării acestei situații generate de blocajul de abordări în privința procedurii de eliberare a autorizațiilor de construire sau de desființare pentru monumentele istorice și pentru imobilele aflate în zona de protecție a monumentelor istorice sau în zonele construite protejate, apreciem ca fiind necesară *promovarea unei inițiative legislative*, fie în sensul modificării art. 48 lit. d) din Legea nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice, republicată, astfel încât prevederile acestuia să se coreleze cu prevederile art. 4 alin.(1) lit. c) din Legea nr. 50/1991, republicată, cu modificările și completările ulterioare, fie în sensul abrogării art. 48 lit. d).

În final, considerăm că numai prin elaborarea unor măsuri corelate, unitare și integrate, care să trateze sub raport juridic, organizatoric, financiar și logistic, problema patrimoniului cultural național și a instituțiilor care îl gestionează, cercetează, conservă și pune în valoare, se va putea asigura accesul democratic la cultură și transmiterea acestui patrimoniu generațiilor viitoare.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

I. ACTE NORMATIVE

A. Legislație națională

1. *Constituția României*, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 767 din 31.10.2003;
2. *Codul penal al Principatelor Unite Române*, publicat în „Monitorul Oficial” din data de 30.10.1864;
4. *Codul penal Carol al II-lea*, publicat în “Monitorul Oficial” nr. 65 din 18.03.1936;
5. *Codul Republicii Populare Române*, publicat în “Monitorul Oficial”, Partea I, nr. 48 din 02.02.1948;
6. *Codul penal al României*, republicat în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 65 din 16.04.1997, cu modificările și completările ulterioare;
7. *Legea nr. 301/2004 – Codul penal*, publicată în “Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 575 din 29.06.2004;
8. *Codul de procedură penală al României*, republicat în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 78 din 30.04.1997, cu modificările și completările ulterioare;
9. *Codul vamal al României*, publicat în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 350 din 19.04.2006;
10. *Legea pentru descoperirea monumentelor și obiectelor antice*, publicată în “Monitorul Oficial” din data de 24.11.1892;
11. *Legea pentru conservarea și restaurarea monumentelor publice*, publicată în “Monitorul Oficial” din data de 24.11.1892;
12. *Legea pentru conservarea și restaurarea monumentelor istorice*, publicată în „Monitorul Oficial” nr. 21 din 28 aprilie/11 mai 1913;
13. *Legea pentru conservarea și restaurarea monumentelor istorice*, publicată în “Monitorul Oficial”, nr. 82 din 29 iulie 1919;
14. *Legea nr. 81/1932 pentru organizarea bibliotecilor și muzeelor publice*, publicată în “Monitorul Oficial”, nr. 89 din 14.04.1932;
15. *Legea nr. 803/20 septembrie 1946 pentru organizarea muzeelor naționale*, publicată în “Monitorul Oficial”, Partea I, anul CXIV, nr. 238 din 14.10.1946;
16. *Decretul nr. 605/1957 privind ratificarea Convenției pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat, adoptată la Haga, la 14 mai 1954*, publicat în „Buletinul Oficial” nr. 6 din 28.01.1958;
17. *Decretul nr. 724/1969 privind protejarea și păstrarea bunurilor de interes național ce reprezintă valori artistice, istorice sau documentare, precum și a unor obiecte conținând metale prețioase și pietre prețioase de valoare deosebită*, publicat în “Buletinul Oficial” nr. 115 din 23.10.1969;
18. *Legea nr. 63/1974 privind ocrotirea Patrimoniului Cultural Național al Republicii Socialiste România*, publicată în “Buletinul Oficial” nr. 137 din 2.11.1974;
19. *Legea nr. 50/1991 privind autorizarea executării construcțiilor și unele măsuri pentru realizarea locuințelor*, republicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 933 din 13.10.2004, cu modificările și completările ulterioare;

20. *Ordonanța de Guvern nr. 27/1992 privind unele măsuri pentru protecția patrimoniului cultural național, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 215 din 28.08.1992;*

21. *Legea nr. 79/1993 pentru aderarea României la Convenția asupra măsurilor ce urmează a fi luate pentru interzicerea și împiedicarea operațiunilor ilicite de import, export și transfer de proprietate a bunurilor culturale, adoptată de Conferința Generală a Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură la Paris la 14 noiembrie 1970, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 268 din 19.11.1993;*

22. *Ordonanța de Guvern nr. 68/1994 privind protejarea patrimoniului cultural național publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 247 din 31.08.1994;*

23. *Legea nr. 16/1996, Legea Arhivelor Naționale, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 71 din 09.04.1996, cu modificările și completările ulterioare;*

24. *Ordinul ministrului culturii nr. 1284/1996 pentru aprobarea Normelor metodologice privind criteriile unice de clasare a bunurilor culturale care fac parte din patrimoniul cultural național și a metodologiei de eliberare a adeverințelor de export, precum și a Regulamentului privind desfășurarea activităților comerciale cu bunuri culturale, publicat în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 322 din 4.12.1996;*

25. *Legea nr. 150/1997 privind ratificarea Convenției europene pentru protecția patrimoniului arheologic (revizuită), adoptată la La Valetta, la 16 ianuarie 1992, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 175 din 29.07.1997;*

26. *Legea nr. 149/1997 pentru ratificarea Convenției UNIDROIT privind bunurile culturale furate sau exportate ilegal adoptată la Roma la 24 iunie 1995, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 176 din 30.07.1997.*

27. *Legea nr. 157/1997 privind ratificarea Convenției pentru protecția patrimoniului arhitectural al Europei, adoptată la Granada la 3 octombrie 1985, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 274 din 13.10.1997;*

28. *Legea nr. 5/2000 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național - Secțiunea a III-a - zone protejate, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 152 din 12.04.2000;*

29. *Legea 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice, republicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 938 din 20.11.2006;*

30. *Ordonanța de Guvern nr. 43/2000 privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național, republicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 951 din 24.11.2006, cu modificările și completările ulterioare;*

31. *Ordinul ministrului culturii nr. 2071/2000 pentru instituirea Regulamentului de organizare a săpăturilor arheologice din România, nepublicat;*

32. *Ordinul ministrului culturii nr. 2035/2000 pentru aprobarea Normelor metodologice privind evidența, gestiunea și inventarierea bunurilor culturalele deținute de muzee, colecții publice, case memoriale, centre de cultură și alte unități de profil, publicat în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 470 din 27.09.2000;*

33. *Ordonanța de Guvern nr. 44/2000 referitoare la unele măsuri privind asigurarea bunurilor culturale mobile exportate temporar, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 41 din 31.01.2000, cu modificările și completările ulterioare;*

34. *Ordonanța Guvernului nr. 47/2000 privind stabilirea unor măsuri de protecție a monumentelor istorice care fac parte din Lista Patrimoniului Mondial, publicată în*

„Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 45 din 31.01.2000, cu modificările și completările ulterioare;

35. *Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative*, republicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 777 din 25.08.2004, cu modificările și completările ulterioare;

36. *Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 190/2000 privind regimul metalelor prețioase în România*, republicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 77 din 29.01.2004, cu modificările și completările ulterioare;

37. *Legea nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil*, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 828 din 9.12.2008;

38. *Hotărârea de Guvern nr. 1221/2000 pentru aprobarea Normelor metodologice privind acordarea certificatului de garanție guvernamentală*, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 640 din 08.12.2000;

39. *Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2008/2001 pentru aprobarea Normelor de acreditare a conservatorilor și restauratorilor*, publicat în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 114 din 06.03.2001;

40. *Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2009/2001 pentru aprobarea Normelor de acreditare a experților*, publicat în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 114 din 06.03.2001;

41. *Legea nr. 311/2003, Legea muzeelor și a colecțiilor publice*, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 927 din 15.11.2006;

42. *Hotărârea de Guvern nr. 1420/2003 pentru aprobarea Normelor privind comerțul cu bunuri culturale mobile*, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 900 din 16.12.2003, cu modificările și completările ulterioare;

43. *Hotărârea de Guvern nr. 1546/2003 pentru aprobarea Normelor de conservare și restaurare a bunurilor culturale mobile clasate*, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 58 din 23.01.2004;

44. *Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2684/2003 privind aprobarea Metodologiei de întocmire a obligației privind folosința monumentului istoric și a conținutului acesteia*, publicat în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 448 din 24.06.2003;

45. *Legea nr. 590/2003 privind tratatele*, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 23 din 12.01.2004;

46. *Hotărârea de Guvern nr. 216/2004 pentru aprobarea Normelor privind autorizarea laboratoarelor și atelierelor de conservare și restaurare*, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 196 din 05.03.2004;

47. *Ordinul comun M.A.I., M.E.C., M.C.C., M.Ap.N. nr. 251/2004 pentru aprobarea Normelor Tehnice privind deținerea și comercializarea detectoarelor de metale*, publicat în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 704 din 04.07.2004;

48. *Hotărârea de Guvern nr. 518/2004 pentru aprobarea Normelor metodologice privind exportul bunurilor culturale mobile*, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 370 din 28.04.2004;

49. *Hotărârea de Guvern nr. 493/2004 pentru aprobarea Metodologiei privind monitorizarea monumentelor istorice înscrise în Lista Patrimoniului Mondial și a Metodologiei privind elaborarea și conținutul-cadru al planurilor de protecție și gestiune a monumentelor*

istorice înscrise în Lista Patrimoniului Mondial, publicat în "Monitorul Oficial al României", Partea I, nr. 380 din 30.04.2004;

50. *Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2237/2004 privind aprobarea Normelor metodologice de semnalizare a monumentelor istorice*, publicat în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 220 din 16.03.2005;

51. *Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2458/2004 pentru aprobarea Regulamentului privind administrarea Repertoriului Arheologic Național*, nepublicat;

52. *Ordonanța Guvernului nr. 21/2006 privind regimul concesionării monumentelor istorice*, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 83 din 30.01.2006, cu modificările și completările ulterioare;

53. *Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2222/2006 pentru aprobarea Metodologiei pentru înscrierea în Registrul Arheologilor*, nepublicat;

54. *Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2297/2006 pentru aprobarea Criteriilor de acordare a avizului prealabil în vederea înființării muzeelor și colecțiilor publice*, publicat în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 701 din 16.08.2006;

55. *Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2057/2007 pentru aprobarea Criteriilor și normelor de acreditare a muzeelor și a colecțiilor publice*, publicat în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 126 din 21.02.2007;

56. *Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2185/2007 pentru aprobarea Normelor de clasificare a muzeelor și a colecțiilor publice*, publicat în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 265 din 19.04.2007;

57. *Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2518/2007 pentru aprobarea Metodologiei de aplicare a procedurii de descărcare de sarcină arheologică*, nepublicat;

58. *Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2183/2007 pentru aprobarea Metodologiei pentru evaluarea financiară a prejudiciului adus patrimoniului cultural național imobil-monument istoric sau sit arheologic*, nepublicat;

59. *Legea nr. 26/2008 privind protejarea patrimoniului cultural imaterial*, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 168 din 05.03.2008;

60. *Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2260/2008 privind aprobarea Normelor metodologice de clasare și inventariere a monumentelor istorice*, publicat în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 540 din 17.07.2008;

61. *Hotărârea de Guvern nr. 886/2008 pentru aprobarea Normelor de clasare a bunurilor culturale mobile*, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 687 din 11.09.2008;

B. Instrumente juridice emise la nivelul Uniunii Europene

1. *Regulamentul (CE) nr. 116/2009 din 18 decembrie 2008 privind exportul bunurilor culturale - (versiune codificată)*, publicat în "Jurnalul Oficial" nr. L 39 din 10.02.2009;

2. *Directiva nr. 93/7/CEE a Consiliului din 15 martie 1993 privind restituirea bunurilor culturale care au părăsit ilegal teritoriul unui stat membru*, publicată în „Jurnalul Oficial” nr. L 074 din 27 martie 1993, cu modificările și completările ulterioare.

C. Legislație internațională

1. *Codul penal francez* ;

2. *Codul penal elvețian* ;

3. *Codul penal italian* ;
4. *Code du patrimoine, France, version consolidée*;
5. *Codice dei beni culturali e del paesaggio, ai sensi dell'articolo 10 della legge 6 luglio 2002, n. 137* ;
6. *L'Assemblée fédérale de la Confédération suisse, Loi sur le transfert des biens culturels, LTBC, du 20 juin 2003*;
7. *Le Grand Conseil de la République et Canton de Neuchâtel, Loi sur la protection des biens culturels du 27 mars 1995*;
8. *Le Grand Conseil du Canton de Fribourg, Loi sur la protection des biens culturels du 7 novembre 1991*;
9. *Convenția europeană privind infracțiunile asupra bunurilor culturale, emisă sub auspiciile Consiliului European, semnată la Delphi, în data de 23 iulie 1985.*

II. DOCTRINĂ ROMÂNEASCĂ

1. **S.Almaș**, „Infracțiuni prevăzute de Legea nr. 50/1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții”, în *Caiete de Drept Penal*, nr. 1/2008, pag. 54;
2. **I.Anghel**, „Intrarea în vigoare a Tratatului de aderare a României la Uniunea Europeană și efectele acesteia”, în *Revista Dreptul* nr. 1/2007;
3. **G. Antoniu, E. Dobrescu, T. Dianu, Gh. Stroie, T. Avriganu**, *Reforma legislației penale*, Editura Academiei Române, București, 2003;
4. **G. Antoniu**, „Răspunderea penală a persoanei juridice”, în *Revista de Drept Penal* nr. 1/1996;
5. **G. Apostol**, „Considerații în legătură cu restituirea obiectelor din metale prețioase preluate abuziv”, *Revista Dreptul* nr. 8/2003;
6. **M. Arsenescu, N.D. Popa**, „Furt, distrugere și trafic ilicit cu bunuri culturale mobile” în *Manualul de training*, redactat de către Echipa de Twinning a proiectului de Twinning PHARE 2006/018-147.03.19.01 cu tema „Consolidare instituțională. Redactare de legislație secundară (protocoale) și formare în domeniul patrimoniului cultural și al bunurilor culturale mobile”, Modul III;
7. **C. Barbu**, *Aplicarea legii penale în spațiu și timp*, Editura Științifică, București, 1972;
8. **Al. Boroș**, *Drept penal, Partea specială*, Ediția 2, Editura C.H. Beck, București, 2008;
9. **A. Boroneanț, M. Vasile**, „Protecția monumentelor istorice în România (partea I)”, în *Cercetări arheologice*, nr. XII, Muzeul Național de Istorie a României;
10. **C. Bulai, B. Bulai**, *Manual de drept penal, Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2007;
11. **E. Calomfirescu**, „Ocrotirea penală a patrimoniului cultural național”, *Revista de drept penal* nr. 2/2002;
12. **V. Cioclei**, *Manual de criminologie*, Editura All Beck, București, 1998;
13. **M. Ciută**, „Considerații asupra unui complex descoperit în proximitatea Sarmizegetusei Regia. Un experiment arheologic-judiciar”, în *Combaterea criminalității contra patrimoniului arheologic european*, Editura LuminaLex, București, 2008;
14. **A. Condruz**, „Combaterea infracțiunilor la regimul de protecție a patrimoniului cultural național”, în *Combaterea criminalității contra patrimoniului arheologic european*, Editura Lumina Lex, București, 2008;

15. **N. Conea**, „Incrimnarea unor fapte la regimul patrimoniului cultural național”, *Revista Dreptul* nr. 9/1993;
16. **N. Conea**, „Infrațiunile prevăzute de Legea nr. 16/1996 privind arhivele naționale”, *Revista Dreptul* nr.7/1996;
17. **N. Conea**, „Infrațiunile referitoare la calitatea în construcții și cele referitoare la autorizarea executării construcțiilor prevăzute de legile nr. 10/1995 și nr. 50/1991, în *Revista Dreptul* nr. 8/1998;
18. **N. Conea**, „O subliniere în legătură cu infracțiunea prevăzută de art. 21 lit. a din Legea nr. 50/1991”, în *Revista Dreptul* nr. 1/1999;
19. **Gh. Diaconescu**, *Infrațiunile în legi speciale și legi extrapenale*, Editura ALL, București, 1998;
20. **N. Diaconu**, *Dreptul Uniunii Europene*, Editura Lumina Lex, București, 2008;
21. **T. Dima**, *Drept penal, Partea generală*, vol. I, Editura Lumina Lex, București, 2004;
22. **V. Dobrinoiu**, *Drept penal: Partea specială*, București, Lumina Lex, 2002;
23. **V. Dobrinoiu, W. Brânză**, *Drept penal, Partea Generală*, Editura Lumina Lex, București, 2003;
24. **V. Dobrinoiu, N. Conea, C.R. Romițan, C.Tănăsescu, M. Dobrinoiu**, *Drept penal, Partea specială*, vol. II, Editura Lumina Lex, București, 2004;
25. **V. Dobrinoiu, N. Neagu**, *Drept penal, Partea specială*, Editura Wolters Kluwer, București, 2008;
26. **V. Dongoroz și colab.**, *Explicații teoretice al Codului penal român*, vol. I-III, Editura Academiei Române și All Beck București, 1970;
27. **V. Dongoroz**, *Drept penal*, Reeditarea ediției din 1939, Asociația Română de Științe Penale, Editura Societății Tempus, București, 2000;
28. **M. Duțu**, *Dreptul urbanismului*, Editura Universul Juridic, București, 2009;
29. **C-tin Duvac**, *Pluralitatea aparentă de infracțiuni*, Editura Universul Juridic, București, 2008;
30. **N. Giurgiu**, *Legea penală și infracțiunea*, Editura Gama, Iași, 1996;
31. **C. Iacoboaia, I. Boiu**, *Teoria și practica urbanismului*, Editura Conspress, București, 2004;
32. **Aug. Lazăr, A. Condruz**, *Corpus Juris Patrimonii*, Editura Lumina Lex, București, 2007;
33. **Aug. Lazăr**, „Combaterea criminalității contra patrimoniului cultural național” în *Combaterea criminalității contra patrimoniului arheologic european*, Ediție bilingvă, Editura Lumina Lex, București, 2008 ;
34. **Aug. Lazăr**, *Criminalistica*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2008;
35. **Aug. Lazăr**, „Regimul juridic al bunurilor arheologice care provin dintr-un sit clasat monument istoric, aparținând domeniului public: res nullius sau bunuri proprietate publică (res publicae)?”, în *Buletinul Documentar al P.N.A./D.N.A* nr. 4/2005;
36. **Aug. Lazăr**, „Consecințele pe planul dreptului penal ale discuției referitoare la natura juridică a bunurilor arheologice mobile care provin dintr-un sit clasat ca fiind monument istoric”, *Revista Dreptul* nr. 8/2006;
37. **Aug. Lazăr**, „Moduri de operare și direcții metodologice de investigare a infracțiunilor la regimul de protecție a Patrimoniului Cultural Național”, în *Revista de Criminologie, Criminalistică și Penologie* nr. 2-3/2007;

38. **Aug. Lazăr**, „Metodologia investigării infracțiunilor din domeniul Patrimoniului Cultural Național”, în *Manualul de training*, redactat de către Echipa de Twinning a proiectului de Twinning PHARE 2006/018-147.03.19.01 cu tema „Consolidare instituțională. Redactare de legislație secundară (protocoale) și formare în domeniul patrimoniului cultural și al bunurilor culturale mobile”, Modul III;
39. **O. Manolache**, *Tratat de drept comunitar*, Ediția a 5-a, Editura C.H. Beck, București, 2006;
40. **Gh.C. Mihai**, *Metoda logică în drept, vol.I - Logica formală elementară*, Editura All Beck, București, 2005;
41. **M. Mihăilă**, *Protecția bunurilor culturale în dreptul internațional pu- blic*, Editura Lumina Lex, București, 2003;
42. **I. Muraru**, *Drept constituțional și instituții politice*, Editura Lumina Lex, București, 2001;
43. **Gh. Nistoreanu, C. Păun**, *Criminologie*, Editura Europa Nova, București, 2000;
44. **V.Șt. Nițulescu**, „Legislație românească în perioada interbelică: protejarea patrimoniului cultural mobil”, în *Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei*, 1999;
45. **V.Șt. Nițulescu**, “Note privind legislația protejării patrimoniului cultural mobil din România, în perioada 1946-1989” în publicația periodică *Muzeul Național*, XI, București, 1999;
46. **E. Oberländer-Târnoveanu, B. Constantinescu**, „Analize de suprafață și compoziționale privind autenticitatea unor brățări plurispiralice de aur din secolele II-I a.C. descoperite în zona Sarmis- zegetusa Regia prin acțiuni ilegale de detectare: explorarea limitelor ex- pertizei de tip clasic și modern în cazul obiectelor arheologice”, în *Combaterea criminalității contra patrimoniului arheologic european*, Editura Lumina Lex, București, 2008;
47. **I. Opreș**, *Transmuseographia*, Editura Oscar Print, București, 2000;
48. **I. Opreș**, *Ocrotirea patrimoniului cultural*, Editura Meridiane, București, 1986;
49. **I. Opreș**, *Comisiunea monumentelor istorice*, Editura Enciclopedică, București, 1994;
50. **I. Pascu, V. Lazăr**, *Drept penal, Partea specială*, Editura Lumina Lex, București, 2004;
51. **I. Pascu**, *Drept penal, Partea generală*, Editura Hamangiu, București, 2007;
52. **I. Pascu, M. Gorunescu**, *Drept penal, Partea specială*, Editura Hamangiu, București, 2008;
53. **O. Podaru**, “Analiza unei posibile drame: capitularea dreptului în fața faptului împlinit. Realizarea materială a actului atacat - Cauză de inadmisibilitate a acțiunii în contencios administrativ?”, în *Curierul Judiciar* nr. 11/2008 și nr. 12/2008;
54. **N. Popa, I. Dogaru, Gh. Dănișor, F.C. Dănișor**, *Filosofia dreptului. Marile Curente*, Editura C.H. Beck, București, 2007;
55. **T. Pop**, *Dreptul penal comparat, Partea generală*, vol. II, Cluj, 1928;
56. **C.N. Popa**, „Discuții privind autorizațiile de urbanism”, în *Revista Dreptul* nr. 10/2002;
57. **I. Rusu**, „Dreptul de proprietate asupra siturilor istorice”, *Pro-Lege* nr. 2/1996;
58. **F. Streteanu**, *Drept penal, Partea generală*, Editura Rosetti, București, 2003;
59. **F. Streteanu, R. Chiriță**, *Răspunderea penală a persoanei juridice*, Editura C.H. Beck, București, 2007;

60. **E. Tanislav, N. Conea, E. Tanislav Jr**, *Infrațiuni prevăzute în legi speciale, Legislație. Doctrină. Jurisprudență*, Editura Semne, București, 2006;
61. **E. Tanislav**, „Regimul juridic actual privind protejarea monumentelor istorice”, în *Revista Dreptul* nr. 10/2002;
62. **T. Toader**, *Drept penal, Partea specială*, Editura Hamangiu, București, 2007;
63. **I. Țabrea**, „Descoperirea și păstrarea tezaurilor arheologice în România”, în *Cronica numismatică și arheologică* nr. 115-116, iulie-decembrie 1939;
64. **A. Ungureanu, A. Ciopraga**, *Dispoziții penale din legi speciale române comentate și adnotate cu jurisprudență și doctrină*, vol. VII, Editura Lumina Lex, București, 1996;
65. **A. Ungureanu**, „Infrațiuni din domeniul asigurării calității în construcții”, *Revista de Drept Penal* nr. 1/1996;
66. **M. Zolineak, M.I. Michinici**, *Drept penal, Partea generală*, Editura Fundației Chemarea, Iași, 1999.

III. DOCTRINĂ STRĂINĂ

1. **D. Antonucci**, *Commento al Codice dei beni culturali e del paesaggio*, Gruppo Editoriale Esselibri – Simone, 2005;
2. **R. Bifulco**, „La tutela penale dei beni culturali e paesaggistici”, inserito in *Diritto&Diritti* nel ottobre 2004;
3. **N. Bono, I. Anselmo**, *Tutela e valorizzazione del Patrimonio mondiale dell'Umanità, Siti Unesco e turismo culturale* (interviu cu Subsecretarul de Stat pe probleme de bunuri culturale), în *Gazzetta Ambiente* n. 3/2005;
4. **M. Brent**, "Pillaging Archeological sites", *International criminal police review* no 448/449, May-June/July- August, 1994;
5. **R. Büchel**, „Mesures préventives prises en Suisse dans le cadre de la protection des biens culturels”, *Revue internationale de la Croix-Rouge*, June 2004 Vol. 86 No 854;
6. **D. Concé**, „La conservation du mobilier constituant le complément historique, artistique ou technique d'un immeuble classé ou inscrit”, www.lettresdroit.com;
7. **D. Concé**, „Pour une protection juridique efficace du patrimoine culturel mobilier: les choix français, le modèle espagnol”, www.lettresdroit.com;
8. **L. Delpino**, *Diritto penale, Parte speciale*, Edizioni Giuridiche Simone, 2008;
9. **J. Devisse**, "Un visage vrai", *Courrier de l'UNESCO*, Mai 1994;
10. **M.T. Dutli**, „Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict: Report on the Meeting of Experts (Geneva, 5-6 October 2000)” /in coop. with J. B. Martignoni, J. Gaudreau, Geneva, International Committee of the Red Cross, 2002;
11. **P.G. Ferri**, „Scoaterea peste frontieră sau exportul ilegal. O scurtă privire asupra problemelor de interes major în domeniul bunurilor culturale”, în *Combaterea criminalității contra patrimoniului arheologic european*, Editura Lumina Lex, București, 2008;
12. **M.-A. Guérin**, *Action publique locale et patrimoine culturel. Production et légitimation des territorialités politiques*, l'Institut d'Etudes Politiques de Grenoble, 2004;
13. **P.Ch.A. Guillot**, *Droit du patrimoine culturel et naturel*, Ellipses Marketing, 2006;

14. **H. Jaquot**, *Droit de l'urbanisme*, Dalloz, Paris, 1989;
15. **R. E. Kendall**, "A call for action", in the editorial issue no 448 / 449 of the *International criminal police review* n 448/449, May-June/July-August, 1994;
16. **K.-H. Kind**, „Traficul ilicit cu bunuri culturale”, în *Combaterea criminalității contra patrimoniului arheologic european*, Editura Lumina Lex, București, 2008;
17. **D. Koussens**, *Le patrimoine culturel religieux. Enjeux juridiques et pratiques culturelles*, Paris, L'Harmattan, 2006;
18. **M. Leuenberger, A. Huber-Hotz**, „Message relatif à la Convention de l'UNESCO de 1970 et à la loi fédérale sur le transfert international des biens culturels (LTBC) - 01.077, du 21 novembre 2001”;
19. **F. Maniscalco**, *La Tutela del patrimonio culturale in caso di conflitto*, Napoli, Italia, Massa Editore, 2002;
20. **G. Nanni**, «Unitatea de Carabinieri “Contrafaceri și Artă Contemporană” pentru Protecția Patrimoniului Cultural», în *Combaterea criminalității contra patrimoniului arheologic european*, Editura Lumina Lex, București, 2008;
21. **V. Pierron**, "L'UNESCO et la trafic des biens culturels", *Archéologia*, issue no 284/1992;
22. **D. Poulot**, *Musée et muséologie*, Editions La Découverte, 2005;
23. **J. Salois**, *Les Musées de France*, Presses Universitaires de France - PUF, Édition 2005;
24. **C. Stanish**, “Forging Ahead”, în *Archeology*, Volume 62, no 3, May/June 2009;
25. **P. Strasser**, „Protecția juridică a bunurilor culturale - răspunderea penală pe plan internațional și în Austria”, în *Caiete de drept internațional* nr. 17/ 2007;
26. **M. Trzciński**, “Problema criminalității contra patrimoniului cultural în Polonia”, în *Combaterea criminalității contra patrimoniului arheologic european*, Editura LuminaLex, București, 2008, pag. 92-93 ;
27. **W. G. Vaccaro**, *Il patrimonio culturale nella legislazione costituzionale e ordinaria*, G. Giappichelli Editore srl, 2008;
28. **J. Vercoutter**, *A la recherche de l'Egypte oubliée*, Gallimard, Collection "Découvertes Gallimard", 1986.

IV. RESURSE ELECTRONICE

www.just.ro
www.museum-security.org
www.archaeology.org
www.lettresdudroit.com